ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Eoa kai Esperia

Vol 3 (1997)

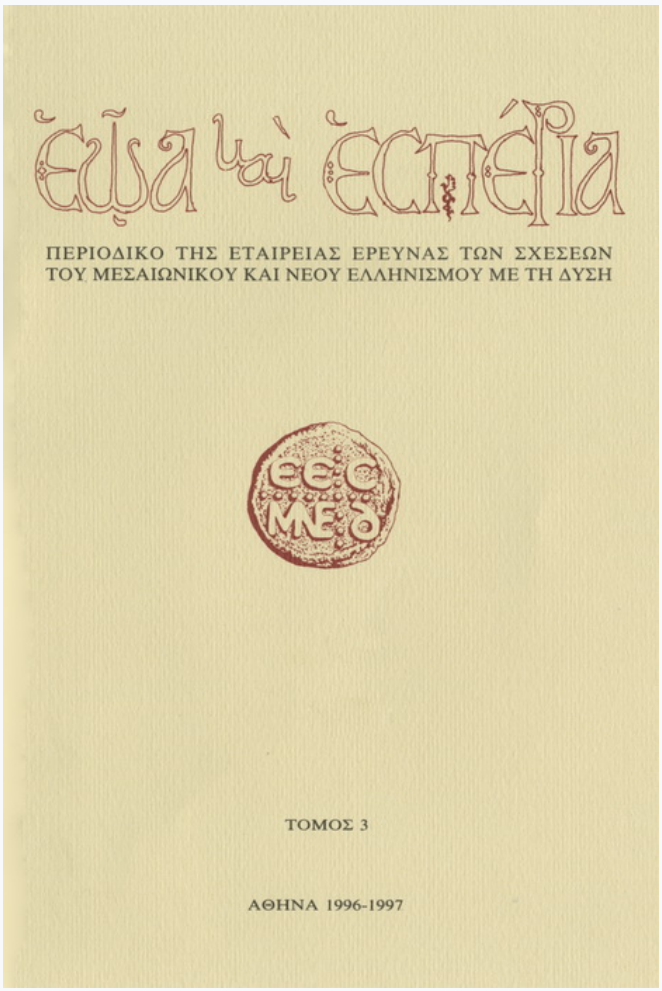

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 14ο ΚΑΙ 15ο ΑΙ.

ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΑΣΩΝΙΤΗΣ

doi: 10.12681/eoaesperia.36

To cite this article:

ΑΣΩΝΙΤΗΣ Σ. Ν. (1997). ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 14ο ΚΑΙ 15ο ΑΙ. *Eoa Kai Esperia*, *3*, 9–40. https://doi.org/10.12681/eoaesperia.36

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 30/04/2024 15:58:38

ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΑΣΩΝΙΤΗΣ

ΕΩΑ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΑ 3 (1996 - 1997)

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 14ο ΚΑΙ 15ο ΑΙ.

Το άστυ της Κέρκυρας κατά την αρχαιότητα βρισκόταν στην περιοχή της χερσονήσου του Κανονιού, περί τα δύο χιλιόμετρα νότια της σημερινής πόλης. Η τελευταία αποτελεί εξέλιξη του οικισμού που αναπτύχθηκε προς δυσμάς του μεσαιωνικού διοικητικού και στρατιωτικού κέντρου του νησιού στη φυσικά οχυρή δικόρυφη ακρόπολη, η οποία έδωσε το όνομά της, *Κορυφώ,* και στο νησί. Μετά τη μεταφορά του διοικητικού και στρατιωτικού κέντρου στη δικόρυφη ακρόπολη, ο δομημένος χώρος του αρχαίου αστικού κέντρου του νησιού ονομάστηκε *Παλαιόπολις,* ονομασία την οποία διατηρεί μέχρι σήμερα. Η εμφάνιση λοιπόν του τοπωνυμίου *Παλαιόπολις* συνδέεται με την έναρξη χρήσης της ονομασίας *Κορυφώ* για το μεσαιωνικό κάστρο και για ολόκληρο το νησί της Κέρκυρας[1].

Την αρχαιότερη μνεία του ονόματος *Κορυφώ,* και μάλιστα δηλωτικού ολόκληρου του νησιού, συναντάμε στην αναφορά του επισκόπου της Cremona Λιουτπράνδου (968 μ.Χ.)[2]. Αυτό σημαίνει ότι κατά το 10ο αι. η μεταφορά του διοικητικού κέντρου στο δικόρυφο κάστρο είχε ήδη συντελεσθεί. Παρά το γεγονός ότι ρητή μαρτυρία για το χρόνο της μεταφοράς αυτής δεν υφίσταται, οι λόγοι ασφάλειας που την υπαγόρευσαν είναι προφανείς. Αναζητώντας λοιπόν προ του 968 μ.Χ. την ιστορική συγκυρία, κατά την οποία η παλαιά πόλη της Κέρκυρας δεν παρείχε πλέον ασφάλεια, οδηγούμαστε στην περίοδο των σκοτεινών χρόνων (7ος - 9ος αι.) ή λίγο νωρίτερα, στον 6ο αι, όταν οι Οστρογότθοι της Ιταλίας λεηλατούσαν τις περιοχές του Ιονίου[3].

Το γεγονός ότι η πρώτη ρητή μνεία του τοπωνυμίου *Παλαιόπολις* στις πηγές είναι κατά πολύ μεταγενέστερη της εποχής αυτής και απαντάται

1. Γ. ΛΙΝΑΡΔΟΣ, Μεσαιωνική πόλη Κέρκυρας, *Κερκυραϊκά Χρονικά* 19 (1974), σ. 98-103.
2. A. MUSTOXIDI, CC, 689. ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 37.
3. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ, Ελλάς, σ. 32, 36-40, 67. - Ι. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Ιστορία Βυζαντινού Κράτους, τ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 579. - ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 37.

σε έγγραφα του 13ου αι.[4] είναι ερμηνεύσιμο, αν ληφθεί υπόψη η σπάνις των σχετικών με την Κέρκυρα πηγών κατά την μεσοβυζαντινή περίοδο. Η λειτουργία του νέου διοικητικού και αμυντικού κέντρου των *Κορυφών* κατά την περίοδο αυτή, που μαρτυρείται από διάφορες πηγές, δεν οδήγησε στην πλήρη εγκατάλειψη της Παλαιόπολης. Οι συνθήκες ασφάλειας που επικράτησαν στο Ιόνιο κατά την περίοδο των Μακεδόνων[5], φαίνεται ότι συνετέλεσαν ώστε να εξακολουθήσει να υφίσταται η Παλαιόπολη ως οικισμός, όπως αποδεικνύει η εκεί ίδρυση του μνημειακού ναού των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου κατά το 10ο αι.[6].

Μετά την απόσπαση της Κέρκυρας από το ελληνικό κράτος της Ηπείρου (1258)[7], ο ορθόδοξος μητροπολιτικός θρόνος του νησιού καταργήθηκε από τους νέους κυριάρχους. Και καθώς ο Κάρολος Α΄ Ανδηγαυός (1266-1285) ήταν υποτελής του πάπα, κατά τα πρώτα χρόνια της κυριαρχίας του στο νησί ιδρύθηκε η λατινική αρχιεπισκοπή της Κέρκυρας, στην οποία περιήλθε η περιουσία της ορθόδοξης μητρόπολης, περιουσία σημαντικότατη, αν λάβουμε υπόψη τις μαρτυρίες των σχετικών πηγών[8].

Στα έγγραφα της εποχής της ανδηγαυικής κυριαρχίας (1272-1386) μέχρι και τις αρχές 14ου αι. γίνεται λόγος για μια χρονίζουσα αντιδικία μεταξύ των Λατίνων αρχιεπισκόπων Κερκύρας και των οικονομικών διοικητών του νησιού (magistri massarii) που αφορούσε την κατοχή και εκμετάλλευση των *κουρατοριών* του νησιού[9]. Οι κουρατορίες αυτές, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των αρχιεπισκόπων, αποτελούσαν το σημαντικότερο τμήμα της περιουσίας της τοπικής λατινικής αρχιεπισκοπής, διαδόχου της ορθόδοξης μητρόπολης της Κέρκυρας. Όμως οι οικονομικοί διοικητές δεν έδειχναν καμιά διάθεση για την απόδοσή τους στον αρχιεπίσκοπο[10]. Μεταξύ των κουρατοριών αυτών αναφέρεται και η κουρατορία

4. RA 16. 75 (282) 9-6-1277.

5. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ, Ελλάς, σ. 66-70.

6. Π. ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, Περὶ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου, *Δελτίον Χριστιανικής Εταιρείας*, περ. Δ., τ. Ε (1966-69), 149-174. -Του ιδίου, Η βυζαντινή τέχνη στα Επτάνησα, Κερκυραϊκά Χρονικά 15 (1970) 173-174. -Του ιδίου, Οι τοιχογραφίες του ναού των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου, *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας* 8 (1971) 116-122. - ΡΩΜΑΝΟΣ, Έργα, 379-380. -TRIANTAPHYLLOPOULOS, Kerkyra, σ. 29-32. - ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ.37.

7. D. NICOL, Το Δεσποτάτον της Ηπείρου (μετάφραση Π. Λεύκα), Ιωάννινα 1974, σ. 142.

8. LEMERLE, Actes 405-426. - MM 5. 14-15. - SVORONOS, Privilèges, σ. 361-363, 367, 388.

9. RA 27. 320 (437) 23-2-1284, 436 (462). - DEL GIUDICE, Famiglia, σ. 322-323 (33).

10. PLA 89-90 (83) 18-5-1294 βλ. και Μ. ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, Ανδεγαυική κυριαρχία, σ. 136.

Παλαιοπόλεως[11].

Είναι προφανές ότι με τον όρο *κουρατορία* στην προκειμένη περίπτωση εννοούνται κτήματα, τα οποία σε μια αρχική φάση ανήκαν στο στέμμα, δηλαδή στο βυζαντινό αυτοκράτορα. Τα κτήματα αυτά από τον 11ο αι. υπάγονταν στην αρμοδιότητα του *εφόρου των βασιλικών κουρατοριών*, υπό τον οποίο υπηρετούσαν οι *επισκεπτήται* [12]. Όσον αφορά το χρόνο παραχώρησης των κουρατοριών αυτών στην μητρόπολη της Κέρκυρας, παρατηρούμε ότι το επικυρωτικό των προγενεστέρων του 1228 παραχωρήσεων των αυτοκρατόρων της Κωνσταντινούπολης και των ηγεμόνων της Ηπείρου υπέρ της μητρόπολης της Κέρκυρας γίνεται αναφορά σε δωρεές μεγάλου αριθμού *αγιοδούλων, παροίκων, δουλευτών, 40 οικιών κληρικών* και άλλων αγαθών, όμως ο όρος *κουρατορία* δεν αναφέρεται σ' αυτό[13]. Αυτό σημαίνει είτε ότι η παραχώρηση των κουρατοριών έγινε μετά το 1228 από τους δεσπότες της Ηπείρου, είτε ότι οι κτήσεις αυτές δεν χαρακτηρίζονται τότε στα έγγραφα των Ελλήνων ηγεγόμων ως κουρατορίες, αφού ως εκκλησιαστικά κτήματα είχαν πλέον αποβάλει την ιδιότητα του βασιλικού κτήματος.

Είναι βέβαια προφανές ότι τα δικαιώματα επί των οποίων οι λατινοεπίσκοποι της Κέρκυρας στήριζαν τις αξιώσεις τους επί των κουρατοριών ανάγονταν στην παραχώρησή τους κατά το παρελθόν από τους ορθόδοξους κυριάρχους του νησιού στην τοπική μητρόπολη. Ανάλογες παραχωρήσεις, τόσο από τους αυτοκράτορες της Κωνσταντινούπολης, όσο και από τους ηπειρώτες κυριάρχους του νησιού, δεν είναι άγνωστες[14]. Η αντιδικία όμως της τοπικής διοίκησης με την αρχιεπισκοπή δείχνει ότι οι κατά καιρούς διοικητές του νησιού, έχοντας υπόψη την οικονομική αξία των κουρατοριών, αλλά πιθανότατα και το αρχικό ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, επιθυμούσαν να τις επανεντάξουν στις κτήσεις του στέμματος, αυτή τη φορά του θρόνου της Νεαπόλεως. Εν τούτοις η εξάρτηση των βασιλέων

---

11. RA 16. 75 (282) 9-6-1277, 27. 320 (437) 23-2-1284. - 436 (462). - DEL GIUDICE, Famiglia, 322-323 (33). - PLA 89-90 (83) 18-5-1294.

12. Ι. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Τὸ βυζαντινὸν κράτος, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 304-306, 334-337. -Του ιδίου, Χάρται Μέσης Βυζαντινής περιόδου (565 - 1081), Θεσσαλονίκη 1976, σ. 55. - Του ιδίου,. Κράτος, σ. 94. - Του ιδίου, Η πολιτική θεωρία των Βυζαντινών, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 73. - SVORONOS, Privilèges, σ. 341, σημ. 82. - H. W. HAUSSIG, A history of Byzantine Civilisation, London 1971, σ. 53, 181.

13. MM 5, 14-15, Ιούνιος 1228.

14. LEMERLE, Actes, 405-426. - SVORONOS, Privilèges, σ. 333 κ.ε. - Α. ΛΑΪΟΥ - ΘΩΜΑΔΑΚΗ, Η αγροτική κοινωνία στην ύστερη βυζαντινή εποχή, (μετάφραση Α. Κάσδαγλη), Αθήνα 1987, σ. 29-32, 213-214.

της Νεαπόλεως από τον πάπα φαίνεται ότι συνετέλεσε, ώστε να αποδοθούν τελικά οι κουρατορίες στην τοπική αρχιεπισκοπή[15].

Τα τρία έγγραφα που παρουσιάζονται είναι συμβόλαια προερχόμενα από το Ιστορικό Αρχείο της Κέρκυρας και έχουν κοινό χαρακτηριστικό το ότι σχετίζονται με την εκκλησιαστική περιουσία στην περιοχή της Παλαιόπολης. Το αρχαιότερο, του έτους 1359, αναφέρεται στην παραχώρηση από την αρχιεπισκοπή δύο αγροτεμαχίων στο βαρώνο Perroto Donati de Atlavilla. Το δεύτερο, του έτους 1405, αποτελεί παραχωρητήριο των δύο παραπάνω αγροτεμαχίων από τη Luisia de Altavilla στο μοναστήρι της Annunciata. Το τρίτο, του 1432, είναι συμβόλαιο παραχώρησης στο Νικόλαο Σκλάβο της νομής δύο μονών από το Ιερό Τάγμα των 32 ιερέων της πόλεως. Πρόκειται για τις μονές του Αγίου Νικολάου στην Παλαιόπολη και της Υπεραγίας Θεοτόκου της Καστανέας.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1. Την 24 Ιανουαρίου 1359, παρουσία των Nicolai Pulderici, χρονικού κριτή Κορυφών, Stephani de Baro, δημοσίου νοταρίου, και μαρτύρων, στο αρχιεπισκοπικό παλάτιο της πόλεως, ο αρχιεπίσκοπος Castellinus Romanopulus και το capitulum της λατινικής αρχιεπισκοπής παραχωρούν μετά από πλειοδοτικό διαγωνισμό στο βαρώνο Perrotto Donati de Atlavilla, δύο αγροτεμάχια στην περιοχή Παλαιοπόλεως, που αποτελούν prebendam et canonicatum της λατινικής εκκλησίας. Η παραχώρηση γίνεται κληρονομικά in emphyteusim et sub annuo censu yperperorum duorum, τα οποία θα καταβάλλονται διηνεκώς στον κανονικό που θα κατέχει αυτήν την prebendam. Τα αγροτεμάχια κατέχονταν προηγουμένως υπό την ίδια σχέση από τον Minam Stephanicii αλλά μετά το θάνατό του, οι οικείοι του per legatum τα δώρησαν στην αρχιεπισκοπή. Περιγράφονται τα όρια των δύο κτημάτων, τα ονόματα με τα οποία είναι γνωστά, αναφέρονται οι υποχρεώσεις του αποδέκτη και της αρχιεπισκοπής, καθώς και η πραγματοποίηση της διαδικασίας της παράδοσης της possessionis corporalis, per baculum, ut est moris et inveterate consuetudinis. Τέλος ορίζεται ποινική ρήτρα 50 φιορινιών, papali camere solvendorum, σε περίπτωση παραβίασης των όρων του συμβολαίου, που υπογράφεται από το νοτάριο, τον αρχιεπίσκοπο, τα μέλη του capituli της αρχιεπισκοπής και μάρτυρες.

2. Την 26 Νοεμβρίου 1405, στην κατοικία της Luisia de Altavilla, παρουσία μαρτύρων, η Luisia, εξ ονόματος και των κληρονόμων της,

15. RA 27. 212-213 (72), 308 (353) 24-4-1284.

δωρίζει στη μονή της Annunciata, που εκπροσωπείται από τον ηγούμενο Ioanni de Annania, δύο αγροτεμάχια κείμενα στην Παλαιόπολη, για τα οποία η δωρήτρια εξακολουθεί να βαρύνεται με ετήσιο αναγνωριστικό τέλος, υπό τον όρο να μη παραχωρηθούν από τη μονή σε τρίτους με οποιαδήποτε σχέση και οι μοναχοί της μονής να προσεύχονται για την ψυχή της και των νεκρών συγγενών της. Η δωρήτρια υπόσχεται να υπερασπίζεται τα δικαιώματα της μονής επί των παραχωρουμένων γαιών.

Ακολουθούν οι 4 stridationes, που πραγματοποιήθηκαν παρουσία μαρτύρων κατά τέσσερις διαδοχικές Κυριακές από το δημόσιο κύρυκα στις σκάλες της Κοινότητας, και το αρνητικό αποτέλεσμά τους, μετά το οποίο το συμβόλαιο επικυρώνεται από τον καγκελλάριο της Κέρκυρας.

3. Την 25 Απριλίου 1432 στο ναό του Αγίου Δημητρίου της πόλεως των Κορυφών ο πρωτοπαπάς των Κορυφών Μιχαήλ ο Κλέκης και 16 μέλη του Ιερού Τάγματος των 32 ιερέων της πόλεως, δήλωσαν ότι δύο μοναστήρια που ανήκαν στο νεκρό πλέον Νικόλαο Τραχανιώτη περιήλθαν, σύμφωνα με τη διαθήκη του, στο Ιερό Τάγμα, το οποίο όφειλε να μεριμνά για τη λειτουργία και την καλή διαχείριση της περιουσίας τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι προηγουμένως τα μοναστήρια αυτά διαχειριζόταν ο δεύτερος σύζυγος της χήρας του Τραχανιώτη, Νικόλαος Σκλάβος, ο οποίος σε κάθε περίσταση ανταποκρίθηκε στις ανάγκες του Ιερού Τάγματος, αποφάσισαν να παραχωρήσουν σ' αυτόν εκ νέου τα δύο μοναστήρια, της Θεοτόκου της Καστανέας και του Αγίου Νικολάου της Παλαιόπολης με όλα τους τα περιουσιακά στοιχεία. Τίθεται όρος μετά το θάνατο του Σκλάβου να επανέλθουν στο Τάγμα και να αποδίδουν κατ' έτος οι ιερείς και μοναχοί τους, για τη μονή της Θεοτόκου τρία μέτρα κρασί και για τον Άγιο Νικόλαο ένα μέτρο, σύμφωνα με τη διαθήκη του Τραχανιώτη. Ορίζεται επί πλέον ποινική ρήτρα 500 υπερπύρων σε περίπτωση μείωσης της παραδιδόμενης εκκλησιαστικής περιουσίας από τον αποδέκτη. Το συμβόλαιο συντάχθηκε ενώπιον ευυπόληπτων κατοίκων του νησιού από το *νομικό* της πόλεως και νήσου Κορυφών Κωνσταντίνο Παπαδημητρόπουλο. Ακολουθούν οι υπογραφές όλων των παρευρεθέντων κληρικών και κλείνεται με την υπογραφή του νοταρίου.

Από τις περιλήψεις των τριών εγγράφων διαπιστώνεται ότι αυτά παρέχουν πληροφορίες για την τοπογραφία της περιοχής Παλαιόπολης αλλά και της υπό διαμόρφωση τότε πόλης *των Κορυφών*, για το καθεστώς γαιοκτησίας της εποχής, καθώς επίσης και για την τυπολογία των νομικών εγγράφων εκείνων των χρόνων. Παράλληλα συμβάλλουν στην τεκμηρίωση της κερκυραϊκής προσωπογραφίας, της διαχείρισης της εκκλησιαστικής περιουσίας και της εκκλησιαστικής διοίκησης κατά τον όψιμο μεσαίωνα.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα όρια της περιοχής που προσδιορίζεται με το τοπωνύμιο *Παλαιόπολις* είναι μάλλον ασαφή. Στα τεκμήρια της πρώιμης Βενετοκρατίας μεταξύ της πόλεως των Κορυφών και της Παλαιοπόλεως αναφέρεται το suburbium Castrate, το οποίο ήταν κατά την εποχή αυτή κατοικημένο[16]. Σε χάρτη του Buondelmonti των αρχών του 15ου αι., και με την ένδειξη Corcira olim, απεικονίζεται χώρος διάσπαρτος με αρχαία ερείπια, ενώ ανάμεσα σ' αυτά και στο Κάστρο των Κορυφών βρίσκεται οικισμένη περιοχή[17].

Από τα μνημεία που αναφέρονται στις γραπτές πηγές, στην Παλαιόπολη τοποθετούνται με βεβαιότητα ο ναός των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου[18], ο ναός της Παναγίας της Παλαιοπολίτισσας, ο οποίος ταυτίζεται με τη παλαιοχριστιανική βασιλική του Ιοβιανού[19], και η κοντά στον πρώτο ευρισκόμενη μονή του Αγίου Νικολάου του Τραχανειώτη[20]. Προς Δ. η Παλαιόπολη βρεχόταν από τη *Νεκροθάλασσα,* σημερινή λιμνοθάλασσα Χαλικιόπουλου, ενώ στην ανατολική της πλευρά, στην περιοχή του λόφου της Αναλήψεως, διατηρείται και σήμερα το τοπωνύμιο *Λουρί*[21].

Από τα αναφερόμενα στα εκδιδόμενα έγγραφα τοπογραφικά και τοπωνυμικά στοιχεία που σχετίζονται με την Παλαιόπολη θα λάβουμε ως βάση την *ecclesia Sante Marie Paleopolitisse,* η οποία ταυτίζεται με τη σωζόμενη βασιλική του Ιοβιανού (Αγίας Κερκύρας). Αυτή αποτελούσε το ανατολικό σύνορο των γαιών de Lami et Macripirgu που παραχωρήθηκαν στον Altavilla. Προς Β. των γαιών αυτών βρίσκονταν οι γαίες του ser Alexandri, προς Δ. οι γαίες της *Συκομορέας,* ενώ προς Ν. η *δημοσία οδός.* Το δεύτερο έγγραφο (1405) αφορά τις ίδιες ακριβώς γαίες, οι οποίες προσδιορίζονται με τα τοπωνύμια Vellana et Megapirgu, (ή Vellan et Macripirgu). Εξακολουθούν να έχουν τα ίδια σύνορα μόνο που προς Β. μνημονεύονται οι γαίες του ser Alexandri, προφανώς διαδόχου του ser

16. ΙΑΚ, Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνή υπ' αριθ. 16, 18-11-1429.
17. ΚΠΝ, Φρούριο, σ. 10.
18. Π. ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, Περὶ τήν χρονολόγησιν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου, ό.π., σ. 149-174. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Η βυζαντινή τέχνη στα Επτάνησα, ό.π. 173-174. - ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Οι τοιχογραφίες του ναού των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου, ό.π., 116-122. - TRIANTAPHYLLOPOULOS, Kerkyra, σ. 29-32.
19. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Εκκλησία, σ. 189-191, 194, 214. - TRIANTAPHYLLOPOULOS, Kerkyra, σ. 8, 24. - ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 37.
20. ΦΡΑΝΤΖΗΣ, σ. 126.
21. Σ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ, Λεύκωμα πεντηκονταετηρίδος της Ενώσεως της Επτανήσου, Κέρκυρα 1914, σ. 109-110, 8-1-1453.

Teodori. Τέλος στο τρίτο έγγραφο αναφέρεται ο ναός του Αγίου Νικολάου στην Παλαιόπολη, όπου εμφανίζεται ως μονή και ανήκε στο Νικόλαο Τραχανιώτη που στο μεταξύ απεβίωσε.

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η μονή των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου, που σώζεται και βρίσκεται περί τα 600 μ. προς Β. της Παναγίας της Παλαιόπολης, καθώς και μαρτυρία του Φραντζή, γίνεται αντιληπτό ότι ο ναός του Αγίου Νικολάου βρισκόταν κοντά στη μονή. Η απόσταση κοντινή, όπως προκύπτει από το ακόλουθο χωρίο του Φραντζή: *διαβιβάσαντός μου οὖν ἐκεῖσε μῆνας έ καί μικρόν τι πρός, ὡς οὐδέν ἐννοήσαμεν ἀναπαυθῆναι μέ τούς ἔχοντας τό τοιοῦτον κάθισμα, καί διά τό νά ἔξωμεν τόν πλησιασμόν τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ φίλου καί πνευματικοῦ πατρός Δωροθέου, εὑρισκομένου αὐτοῦ εἰς τήν μονήν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰάσωνος καί Σωσιπάτρου, εὑρόντες καί ἡμεῖς ἀπό τῆς τάξεως τῶν λβ΄ ἱερέων τό τοῦ ἁγίου Νικολάου κάθισμα, τό ἐπονομαζόμενον τοῦ Ταρχανιώτου καί ἀπήραμεν αὐτό...*[22]. Σύμφωνα εξάλλου με παράδοση που αναφέρει ο Παπαγεωργίου, η μονή του Αγίου Νικολάου βρισκόταν στο κτήμα *παρά την οδόν εν διασταυρώσει,* που οδηγούσε στη μονή των Αγίων Θεοδόρων[23]. Η πιθανότερη λοιπόν θέση της μονής του Αγίου Νικολάου του Ταρχανιώτη είναι στην περιοχή του σημερινού Ινστιτούτου Ελαίας, κοντά στόν υφιστάμενο δημόσιο δρόμο, όπου υπήρχαν κτίσματα της ρωμαϊκής περιόδου, όπως προκύπτει από αρχαιολογικά τεκμήρια[24]. Η αναφερόμενη λοιπόν στα δύο πρώτα έγγραφα *via publica* ήταν ο δρόμος που ακολούθησε ο Φραντζής κατά τις συχνές επισκέψεις του στον πατέρα Δωρόθεο.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι στην περιοχή της Παλαιόπολης, που χαρακτηρίζεται από τις πηγές της ανδηγαυικής περιόδου ως *κουρατορία,* εμφανίζεται σημαντική συγκέντρωση ναών, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους. Το φαινόμενο παρουσιάζει αναλογίες και με τρεις τουλάχιστον από τις λοιπές κουρατορίες του νησιού, της Περίθειας και της Καμάρας και του Μαρμάρου Λευκίμμης[25]. Μια δεύτερη διαπίστωση προέρχεται από το αναφερόμενο τοπωνύμιο *Μακρύπυργος* ή *Μεγάπυργος,* που θα πρέπει να οφείλεται σε λείψανα αρχαίων κτισμάτων στην περιοχή, η ύπαρξη των οποίων τεκμηριώνεται τόσο από το χάρτη της Κέρκυρας του Buondelmonti, όσο και από τις πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες στην

22. ΦΡΑΝΤΖΗΣ, σ. 126.
23. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Εκκλησία, σ. 217.
24. ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 30, 37.
25. ΚΑΠΑΔΟΧΟΣ, Ναοί, σ. 130, 182-183, 290-293. - TRIANTAPHYLLOPOULOS, Kerkyra, σ. 36.

ευρύτερη περιοχή[26].

Από τα λοιπά τοπωνύμια και μνημεία, που δεν σχετίζονται με την Παλαιόπολη, αναφέρουμε το archiepiscopale palatium, τόπο σύνταξης του συμβολαίου του 1359. Το κτίριο αυτό πρέπει να τοποθετηθεί στην πόλη της Κέρκυρας, ειδικότερα στην περιοχή της νότια ακτής της ακρόπολης, και αποτελούσε το ΝΔ όριο του κατοικημένου χώρου, όπως προκύπτει από μεταγενέστερο έγγραφο. Στην περιοχή του κατέληγε κατά τα τέλη του 14ου αι. το νότιο τείχος της πόλης[27].

Η stridatio[28] του εγγράφου του 1405 έγινε super scalis Communitatis Corphoy, loco publico et consueto. Ο χώρος θα πρέπει ίσως να τοποθετηθεί στην πλατεία, μπροστά από το κτίριο όπου είχε την έδρα της η Communitas Corphiensis, πιθανότατα στο ίδιο κτιριακό συγκρότημα που είναι γνωστό ως *κάστρο της σιδηράς πόρτας*, στη δυτική πλευρά του τότε τείχους της πόλης[29].

Ως τόπος σύνταξης του συμβολαίου του 1432 αναφέρεται ο ναός του Αγίου Δημητρίου, *έσωθεν της γεφύρας Κορυφών*. Από το άλλο έγγραφο πληροφορούμαστε ότι η γέφυρα αυτή κατασκευάστηκε προ του 1418[30]. Από παλαιές απεικονίσεις της πόλης προκύπτει ότι η γέφυρα βρισκόταν στο ΒΔ άκρο της πόλης[31]. Η θέση του ναού δεν είναι ακριβώς γνωστή, από τα δεδομένα όμως του τρίτου εγγράφου και τις πρώιμες απεικονίσεις της πόλης συνάγεται ότι ο ναός του Αγίου Δημητρίου βρισκόταν στον ευρύτερο χώρο όπου σήμερα δεσπόζει ο ΒΔ προμαχώνας του παλαιού φρουρίου.

Η *Υπεραγία Θεοτόκος η Καστανέα* θα πρέπει να ταυτιστεί με το ναό της Αγίας Γουργής (Γοργοεπίκοος) στην περιοχή της Καστανιάς, τοπωνύμιο που σώζεται και σήμερα, περί τα 5 χιλιομ. ΝΔ της πόλης της Κέρκυρας. Σύμφωνα με αρχαιολογικές εκτιμήσεις, τα ερείπια που βρίσκονται στο γύρω χώρο, άλλα είναι λείψανα αρχαίου οικισμού και άλλα παρέχουν ενδείξεις προϋπάρχουσας μονής, κάτι που επιβεβαιώνει το έγγραφο του 1432[32].

---

26. ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 29-30, 37.
27. ΦΡΑΝΤΖΗΣ, 126.
28. Για τον όρο και τη διαδικασία βλ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 13-14.
29. RA 10. 26 (26) 5-4-1273 - ASV Misti, R. 40, f. 78v, 25-4-1387.
30. ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνή υπ' αριθ. 10, 11-9-1434.
31. ΚΠΝ, Φρούριο, σ. 7, 13, 15. - ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 44-45.
32. TRIANTAPHYLLOPOULOS, Kerkyra, σ. 32 - ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα, σ. 34.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΑΙΟΚΤΗΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Τα παρουσιαζόμενα έγγραφα παρουσιάζουν ενδιαφέρον και από την άποψη του γαιοκτητικού καθεστώτος, στα πλαίσια του οποίου συντάχθηκαν. Το έγγραφο του 1359 είναι συμβόλαιο παραχώρησης εκκλησιαστικών γαιών *προς εμφύτευσιν*, αυτό του 1405 αποτελεί συμβόλαιο *δωρεάς* των ίδιων γαιών και εκείνο του 1432, είναι συμβόλαιο *παραχώρησης της νομής* εκκλησιαστικών γαιών, εφ' όρου ζωής. Η διαφορά εντοπίζεται στο ότι τα δύο πρώτα, λατινικά συντεταγμένα, αφορούν κτήσεις της Λατινικής Αρχιεπισκοπής, ενώ το τρίτο, στα ελληνικά, αφορά κτήματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας του νησιού.

Α) Τα έγγραφα του 1359 και 1405

Σχετικά με τις γαιοκτητικές σχέσεις, όπως εμφανίζονται στο συμβόλαιο του 1359, παρατηρούμε τα εξής: Είναι προφανές ότι στο έγγραφο αυτό γίνεται λόγος για εκκλησιαστική περιουσία που περιλαμβάνεται στην κουρατορία της Παλαιόπολης. Κύριος και εκχωρητής των παραχωρούμενων γαιών είναι το capitulum της λατινικής αρχιεπισκοπής. Οι γαίες χαρακτηρίζονται στο έγγραφο ως prebenda et canonicatus. Ο όρος prebenda, άσχετος προς τον ομώνυμο βυζαντινό[33], δηλώνει τις επιφυλασσόμενες από την αρχιεπισκοπή για τους *κανονικούς* της (canonicos) γαίες[34]. Ένα πρώτο συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η εκκλησιαστική περιουσία της Κέρκυρας, που είχε πλέον οριστικά περιέλθει στη λατινική αρχιεπισκοπή, είχε οργανωθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε τμήματά της προορίζονταν για τη συντήρηση των κανονικών της αρχιεπισκοπής. Στο έγγραφό του 1359 οι κανονικοί που υπογράφουν είναι τρεις πρεσβύτεροι.

Μισθωτής των γαιών αυτών είναι ο βαρώνος του νησιού Perroto Donati de Altavilla, μέλος ισχυρής φεουδαλικής οικογένειας του νησιού[35]. Το κοινωνικό του status επιβάλλει να θεωρήσουμε το μισθωτή των γαιών ως νεμόμενο τα δικαιώματα του εμφυτευτικού συμβολαίου μέσω της δυ-

33. Ε. ΒΡΑΝΟΥΣΗ, Δύο ανέκδοτα αφιερωτήρια έγγραφα υπέρ της μονής Θεοτόκου των Κριβιτζών, *Σύμμεικτα* 4 (1981) 30-34.

34. C. DU CANGE, Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis, II, 94-95, - F. LOT - R. FAWTIER, Histoire des institutions françaises au Moyen Âge, III, Institutions ecclesiastiques, Paris 1962, 188-196, 340-348. - Ν. Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ, Ιστορία της Μεσαιωνικής Δύσης (5ος - 11ος αι.), Αθήνα 1996, σ. 218-220.

35. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 63, σημ. 4. - ΡΩΜΑΝΟΣ, Έργα, σ. 105. - Μ. ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, Η ανδεγαυική κυριαρχία στη Ρωμανία επί Καρόλου Α΄ (1266-1285), Αθήνα 1987, σ. 192, 195-197. - Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit, Wien 1, 1976, 68. No. 703.

νατότητάς του να εκμισθώνει τις εκχωρούμενες γαίες σε τρίτους. Φαίνεται μάλιστα ότι ανάλογη διάθεση των γαιών αυτών είχε γίνει και κατά το παρελθόν, αφού το έγγραφο αναφέρει ως προηγούμενο κάτοχό τους τον iudicem Minam Stephanicii. Ο τελευταίος είναι γνωστός από προγενέστερες πηγές ως κάτοχος γαιών και προμηθευτής σιτηρών της τοπικής διοίκησης[36]. Το γεγονός αποκαλύπτει ότι οι βαρώνοι και γενικότερα τα μέλη της άρχουσας τάξης της Κέρκυρας κατά την εποχή αυτή, πέραν από την εκμετάλλευση των γαιών που είχαν λάβει ως φέουδα από τους ηγεμόνες, αναλάμβαναν και την εκμετάλλευση των γαιών της Εκκλησίας. Η οικονομική αυτή δραστηριότητα, της οποίας η έκταση είναι άγνωστη, συμπλήρωνε, καθώς φαίνεται, το μέτριο φεουδαλικό εισόδημα ορισμένων από αυτούς.

Σχετικά με το καθεστώς γαιοκτησίας των γαιών αυτών παρατηρούμε ότι, πριν δοθούν στον Altavilla, είχαν παραχωρηθεί *ad annuum censum* ή σολιάτικο στον Minam Stephanicii και ότι μετά το θάνατό του είχαν επανέλθει στην αρχιεπισκοπή, ύστερα από δωρεά. Η μέσω δωρεάς επαναφορά των γαιών αυτών στην αρχιεπισκοπή σημαίνει ότι οι κληρονόμοι του Mina, αν δεν προέβαιναν στη δωρεά τους προς την αρχιεπισκοπή, θα είχαν το δικαίωμα να διαιωνίζουν την κατοχή τους, ανεξάρτητα από τη βούληση της αρχιεπισκοπής. Γιατί επρόκειτο για διηνεκή παραχώρηση, η οποία όμως έληξε μόνο ύστερα από απόφαση των κληρονόμων του Mina να παραχωρήσουν τις γαίες στην Εκκλησία[37].

Από το έγγραφο προκύπτει εξάλλου μια διαδικασία διάθεσης των εκκλησιαστικών γαιών. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, η αρχιεπισκοπή προκύρυξε πλειοδοτικό διαγωνισμό, ο οποίος κατακυρώθηκε υπέρ του πλειοδοτήσαντος Altavilla[38]. Είναι προφανές ότι η αρχιεπισκοπή δε διέθετε επαρκή αριθμό καλλιεργητών, ώστε να εκμεταλλευθεί μόνη της τις κτήσεις της και, όπως αναφέρεται στο έγγραφο, τις παραχωρεί στον πλειοδότη, για να μην αχρηστευθούν, αλλά να βελτιωθούν[39]. Η διαδικασία αυτή εφαρμοζόταν προφανώς από την αρχιεπισκοπή σε ευρεία κλίμακα.

Ενδιαφέροντα επίσης είναι τα σημαινόμενα από την ορολογία που περιγράφει την παραχώρηση. Οι γαίες παραχωρούνται *in emphyteusim et*

36. Για το πρόσωπο αυτό βλ. και ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Δεσπότης, σ. 149-150. - A. LUTTRELL, Guglielmo de Tocco, captain of Corfu (1330-1331), *Byzantine and Modern Greek Studies* 3 (1977) 46-55.

37. Για τα συμβόλαια διηνεκούς παραχώρησης στην Κέρκυρα βλ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ, Πρόσοδος, σ. 375-386.

38. Έγγραφο 1, στ. 9-12.

39. Έγγραφο 1, στ. 9.

sub annuo censu yperperorum duorum solvendorum per eum (Altavilla) *suosque heredes dicte ecclesie in manibus illius canonici, qui obtinebat predictam prebendam, annis singulis in festo Assumptionis,* και προβλέπεται ότι θα κατέχονται από τον πλειοδότη και τους κληρονόμους του *in perpetuum.* Αυτοί έχουν το δικαίωμα να τις διαθέσουν στο εξής όπως θέλουν, *tamquam veri censuarii et domini earundem, predicto iure census ipsius ecclesie et prebende semper salvo* [40]. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο όρος *εμφύτευσις* αναφέρεται παράλληλα με τον όρο *census, που σημαίνει ό,τι και ο όρος σολιάτικο (censual)* των κερκυραϊκών τεκμηρίων της Βενετοκρατίας[41]. Πρόκειται για διηνεκή παραχώρηση η οποία, όπως παλαιότερα παρατηρούσε ο Ιουστινιανός Α΄, *«... οὐδέ πόρρω καθέστηκαν ἐκποιήσεως»* [42].

Το έγγραφο του 1405 αποτελεί δωρητήριο συμβόλαιο, με το οποίο η Lusia de Altavilla παραχωρεί τις γαίες που αναφέρονται στο προηγούμενο έγγραφο στο μοναστήρι της Annunciata[43]. Εδώ διευκρινίζεται ότι οι γαίες αυτές παραχωρούνται *cum suo onere censuali,* [44]έκφραση που σημαίνει ότι την κυριότητα των γαιών εξακολουθεί να έχει η αρχιεπισκοπή, η οποία και συνεχίζει να εισπράττει από τη δωρήτρια και τους κληρονόμους της το ετήσιο *σολιάτικο.* Επομένως η δωρήτρια κάνει χρήση του δικαιώματος που παρείχε το συμβόλαιο του 1359 στον αποδέκτη των γαιών, να δωρίζει τα κτήματα κατά βούλησιν. Έτσι παρόλο που τα κτήματα περιήλθαν σε εκκλησιαστικό ίδρυμα, στην μονή της Annunciata, η αρχιεπισκοπή εξακολουθεί να εισπράττει σολιάτικο ως αρχικός κύριος.

Η δωρεά γίνεται υπό τον όρο ότι οι αποδέκτες μοναχοί της Annunciata θα μνημονεύουν τη δωρήτρια και τους νεκρούς οικείους της συνεχώς, προσευχόμενοι για τη σωτηρία των ψυχών τους. Για το λόγο αυτό απαγορεύεται ρητά η μεταβίβαση καθ' οιονδήποτε τρόπο του κτήματος, ώστε οι μοναχοί να θυμούνται και να μνημονεύουν εις το διηνεκές το δωρητή[45].

Συνοψίζοντας τις μεταβολές του καθεστώτος ιδιοκτησίας και νομής των γαιών που αναφέρονται στα δύο συμβόλαια, διακρίνουμε τις εξής φάσεις: 1. Οι γαίες ανήκουν αρχικά κατά τα βυζαντινά χρόνια στην βασιλική περιουσία, ενταγμένες σε μια *κουρατορία,* την οποία διαχειρί-

40. Έγγραφο 1, στ. 13.
41. ΑΣΔΡΑΧΑΣ, Πρόσοδος, σ. 375-378.
42. I. KARAYANNOPOULOS, Ein Problem der spätrömischen Agrargeschichte, JÖB 30 (1981) σ. 214. - ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Το Βυζαντινό Κράτος, τ. Α΄, Αθήνα 1985, σ. 162-169.
43. Για την ίδρυση της μονής αυτής βλ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 68-70, 75-81.
44. Έγγραφο 2, στ. 5.
45. Έγγραφο 2, στ. 12-14.

ζονται προφανώς πολιτικοί αξιωματούχοι. 2. Παραχωρούνται, στα πλαίσια κάποιου ηγεμονικού προνομίου, στην ορθόδοξη μητρόπολη της Κέρκυρας. 3. Μετά την κατάληψη του νησιού από τους Ανδηγαυούς τίθενται υπό τη διαχείριση του οικονομικού διοικητή της Κέρκυρας. 4. Με εντολή του βασιλιά, μετά από παραστάσεις του Λατίνου αρχιεπισκόπου και σχετική έρευνα, υπάγονται στην κυριότητα της Λατινικής αρχιεπισκοπής. 5. Η αρχιεπισκοπή τις εντάσσει σε *canoniam*, από την οποία οι κανονικοί εισπράττουν εισοδήματα ως *πρεβένδα*. 6. Η αρχιεπισκοπή για την αξιοποίησή τους παραχωρεί τις γαίες σε ιδιώτη σε διηνεκή παραχώρηση *(σολιάτικο)*. 7. Οι κληρονόμοι του αποδέκτη μεταβιβάζουν με *δωρεά* τα από την προηγούμενη παραχώρηση δικαιώματα τους στην αρχιεπισκοπή. 8. Η αρχιεπισκοπή παραχωρεί σε νέο πλειοδότη τα κτήματα εις το διηνεκές έναντι καταβολής αναγνωριστικού δικαιώματος. 9. Η κληρονόμος των κτημάτων διατηρεί την υποχρέωση απόδοσης *σολιάτικου* κάθε χρόνο, αλλά τα κτήματα τα δωρίζει στην μονή Annunciata ως *ψυχικά*, απαγορεύοντας όμως την περαιτέρω μεταβίβασή τους.

Συμπερασματικά, τα δύο κτήματα κατά το 1405 διέπονται από το εξής καθεστώς: Η κυριότητά τους ανήκει στην αρχιεπισκοπή, η οποία εισπράττει αναγνωριστικό ετήσιο δικαίωμα. Η νομή τους έχει περιέλθει στον καταβάλλοντα το ετήσιο αναγνωριστικό δικαίωμα ιδιώτη, ενώ η κατοχή τους στο μοναστήρι του Τάγματος του Αγίου Αυγουστίνου, ως *ψυχικό*. Πρόκειται για ένα καθεστώς μάλλον περίπλοκο, αν αναλογισθεί κανείς τις πιθανές νομικές επιπλοκές που θα παρουσίαζε η διεκδίκηση της κυριότητας, στην περίπτωση που η οικογένεια που κατέβαλλε το αναγνωριστικό δικαίωμα αποφάσιζε να μη το καταβάλλει πλέον, επιπλοκές που ήταν δυνατόν να οδηγήσουν σε αντιδικία τη λατινική αρχιεπισκοπή με το Τάγμα του Αγ. Αυγουστίνου, που κατείχε την Annunciata. Η κατάσταση γίνεται μάλιστα περισσότερο περίπλοκη από το 1411, όταν ο κτήτορας του μοναστηριού παραχωρεί τα επί της Annunciata δικαιώματά του στη Βενετία και η Γερουσία ορίζει διαχειριστή της μονής το εκάστοτε βάιλο του νησιού[46].

Β) Το έγγραφο του 1432.

Το *Ιερό Τάγμα* των 32 ιερέων της πόλεως[47] σύμφωνα με τη διαθήκη

46. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 70.

47. Για το ιερό τάγμα βλ. THIRIET, Sénat, 1. 176 (729) 3-6-1387, 184 (766) - ASN, Ricostruzione. Angioina, R.A. 359, f. 249t, 274t. - ΡΩΜΑΝΟΣ, Έργα, σ. 93. - ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία, σ. 72-83.

του *Νικολάου του Τραχανιότη*, που είχε την κυριότητα των μοναστηριών της Υπεραγίας Θεοτόκου της *Καστανέας* και του Αγίου Νικολάου της Παλαιόπολης παραχωρεί τα δύο μοναστήρια στον Νικόλαο Σκλάβο[48]. Ο τελευταίος τα κατείχε και προηγουμένως *δια μέρος της συμβίας του*, η οποία ήταν στο παρελθόν σύζυγος του νεκρού πλέον Τραχανιότη[49]. Τώρα, μετά το θάνατό της, τα λαμβάνει εκ νέου ο Σκλάβος, αλλά μετά τον θάνατό του, σύμφωνα με το συμβόλαιο, θα επανέλθουν στο Ιερό Τάγμα[50]. Από τα περιουσιακά στοιχεία και τα έσοδα της μονής Θεοτόκου ο εκάστοτε ιερέας ή μοναχός θα αποδίδει κάθε έτος ως αναγνωριστικό δικαίωμα στο Τάγμα τρία *μέτρα* κρασί, ενώ ο ιερέας του Αγίου Νικολάου ένα μέτρο[51].

Από το *νομικάτον έγγραφον* του 1432, με το οποίο παραχωρείται από το Ιερό Τάγμα σε ιδιώτη η νομή των μονών της Παναγίας και του Αγίου Νικολάου, διαπιστώνεται ότι ενάμιση αιώνα μετά την απογύμνωση της τοπικής ορθόδοξης μητρόπολης από τα περιουσιακά της στοιχεία, η ορθόδοξη Εκκλησία της Κέρκυρας είχε αποκτήσει και πάλι περιουσία. Επειδή όμως δεν υφίστατο ορθόδοξη μητρόπολη, φορέας της περιουσίας αυτής ήταν η αναγνωρισμένη από τους κυριάρχους συσσωμάτωση των ορθοδόξων ιερέων της πόλης, το Ιερό Τάγμα. Μια διαδικασία απόκτησης και επαύξησης των περιουσιακών στοιχείων για την ορθόδοξη Εκκλησία κατά την εποχή αυτή ήταν η μέσω των διαθηκών δυνατότητά της να εντάσσει στις κτήσεις της κτητορικούς ναούς και μοναστήρια ευσεβών ορθοδόξων. Όσον αφορά τους κτητορικούς ναούς κατά την εποχή αυτή, παρατηρούμε ότι με απόφαση των κυριάρχων το 1294 ο ορθόδοξος κλήρος διατήρησε τα επ' αυτών δικαιώματά του, που τα αμφισβητούσε μέχρι τότε ο καθολικός κλήρος[52].

Ως προς την εξέλιξη του καθεστώτος κυριότητας, νομής και κατοχής των δύο κτητορικών ναών του Τραχανιώτη παρατηρούμε τα εξής. Αυτός τα διατήρησε όσο ζούσε και με τη διαθήκη του τα μεταβίβασε στο Ιερό Τάγμα. Φαίνεται όμως ότι πρόβλεψε να διατηρήσει η σύζυγός τη νομή τους του για όσο διάστημα ζούσε. Όταν λοιπόν ο Τραχανιώτης πέθανε, οι δύο μονές και οι περιουσίες του περιήλθαν στη χήρα του και αυτή με το δεύτερο γάμο της κατέστησε διαχειριστή το δεύτερο σύζυγό της. Μετά το θάνατό της όμως περιήλθαν οριστικά στο Ιερό Τάγμα, το οποίο αποφάσισε την προσωρινή παραχώρησή τους στο δεύτερο σύζυγο. Έτσι, αντίθετα

48. Έγγραφο 3, στ. 46-70.
49. Έγγραφο 3, στ. 46-49.
50. Έγγραφο 3, στ. 79-83.
51. Έγγραφο 3, στ. 88-93.
52. PLA 94-95 (92) 16-6-1294.

με τις παραχωρήσεις των προηγουμένων συμβολαίων, στο συμβόλαιο του 1432 εμφανίζεται ο όρος της *διά βίου* παραχωρήσεως των μονών στον αποδέκτη και της επαναφοράς της νομής στο Ιερό Τάγμα μετά το θάνατό του. Τα αναγνωριστικά δικαιώματα που ο τελευταίος αποδίδει δεν δημιουργούν κληρονομικό ή άλλο δικαίωμα και έχουν κάποια αναλογία με τις πρόσκαιρες παραχωρήσεις, τις *κανισκεψιές*, των κερκυραϊκών τεκμηρίων της εποχής[53].

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Σχετικά με τη χρησιμοποιηθείσα από τους συντάκτες των εγγράφων γλώσσα παρατηρούμε ότι τα δύο πρώτα, καθώς αφορούν αποκλειστικά τη λατινική εκκλησία καί Φράγκους, έχουν συνταχθεί στη λατινική, ενώ στην ελληνική έχει συνταχθεί το τρίτο, που αφορά αποκλειστικά την ορθόδοξη εκκλησία και ο συμβαλλόμενος είναι επίσης ορθόδοξος Έλληνας. Ως προς την τυπολογία των εγγράφων αυτών παρατηρούμε ότι ακολουθεί τους γενικούς κανόνες που αφορούν ομοειδή έγγραφα της εποχής, ενώ ειδικά ως προς τη χρονολογία το ελληνικό συμβόλαιο αναφέρει και το έτος από κτίσεως κόσμου.

Σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες σύνταξης των εγγράφων αυτών επισημαίνουμε τα εξής: Το συμβόλαιο του 1359 έγινε μετά από απόφαση του συλλογικού οργάνου που διαχειριζόταν την εκκλησιαστική περιουσία της Εκκλησίας της Ρώμης (archiepiscopus et capitulum). Η παραχώρηση των περιουσιακών στοιχείων έγινε, αφού τηρήθηκε η δημόσια διαδικασία του πλειοδοτικού διαγωνισμού. Η εγκυρότητά του λοιπόν προϋπέθετε την τήρηση των προβλεπομένων διαδικασιών και φυσικά τη σύνταξή του από το δημόσιο νοτάριο, ο οποίος αναφέρεται και ως ο αρμόδιος για την είσπραξη της ποινικής ρήτρας για λογαριασμό του παπικού ταμείου[54].

Κατά τη σύνταξη του εγγράφου του 1405 ακολουθήθηκε διαφορετική διαδικασία. Ήδη η Βενετία έχει επιβάλει την τήρηση της *stridationis* ως προϋπόθεση της εγκυρότητας των συμβολαίων[55]. Μετά λοιπόν τη σύνταξη ενός αρχικού συμβολαίου από το νοτάριο, ο *preco Communitatis*, παρουσία μαρτύρων δημοσιοποίησε το περιεχόμενό του επί 4 συνεχείς Κυριακές στο συνήθη τόπο και μόνον αφού δεν παρουσιάσθηκε ένσταση από κάποιο διεκδικητή του παραχωρουμένου αγαθού ο καγκελλάριος του βαΐλου ε-

53. ΑΣΔΡΑΧΑΣ, Πρόσοδος, σ. 378-379.
54. Έγγραφο 1, στ. 20.
55. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 13-14.
56. Έγγραφο 2, στ. 42-45.

πικύρωσε το επίσημο συμβόλαιο[56]. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι τη μονή της Annunciata, που αποδέχεται τη δωρεά, εκπροσωπεί μόνον ο ηγούμενός της και δεν παρευρίσκεται εκπρόσωπος της λατινικής αρχιεπισκοπής, ενδεικτικό αυτό της οικονομικής ανεξαρτησίας του τάγματος του Αγίου Αυγουστίνου από τον τοπικό αρχιεπίσκοπο.

Το έγγραφο του 1432, που αφορά παραχώρηση περιουσιακών στοιχείων του Ιερού Τάγματος, συντάχθηκε σε χώρο ορθόδοξου ναού, παρουσία όχι μόνον του πρωτοπαπά, αλλά και πολλών μελών του Τάγματος, καθώς επίσης και εγκρίτων ορθοδόξων πολιτών, μεταξύ των οποίων και δύο *νομικοί* [57], εκτός από τον συντάκτη, επίσημο *νομικό* της Κέρκυρας, ο οποίος και το επικύρωσε με την υπογραφή και το σήμα του. Ενδιαφέρον είναι επίσης το γεγονός ότι το έγγραφο υπογράφεται από 15 μέλη του Τάγματος τα οποία, μαζί με τον πρωτοπαπά συμπληρώνουν το ήμισυ του συνόλου των 32 ιερέων που το αποτελούσαν, γεγονός που επιτρέπει να υποθέσουμε ότι σε περίπτωση ισοψηφίας κατά τη λήψη συλλογικών αποφάσεων η ψήφος του πρωτοπαπά ήταν η αποφασιστική.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Από τα εκδιδόμενα έγγραφα τα δύο πρώτα, σε λατινική γλώσσα, είναι πρωτότυπα, ενώ το τρίτο, ελληνόγλωσο, αντίγραφο του 1621. Ειδικά η μορφή του εγγράφου αυτού δείχνει ότι ο αντιγραφέας το έγραψε μάλλον καθ' υπαγόρευση και ότι ο ίδιος δεν κατείχε σε βαθμό ικανοποιητικό την ελληνική ορθογραφία. Στην έκδοση που ακολουθεί διατηρείται η ορθογραφία, ενώ έγιναν παρεμβάσεις στη στίξη, για να αποφευχθούν οι παρανοήσεις, τα αρχικά των κυρίων ονομάτων αποδίδονται με κεφαλαία, οι βραχυγραφίες αναλύονται σε παρενθέσεις ( ), οι συμπληρώσεις παρουσιάζονται σε αγκύλες [ ], όπως επίσης και τα χάσματα που οφείλονται σε φθορές [...]. Τέλος τα κενά του κειμένου επισημαίνονται με αστερίσκους***, που αντιστοιχούν κατά προσέγγιση στον ελλείποντα αριθμό γραμμάτων.

57. Έγγραφο Γ. - Από τους νομικούς αυτούς, ο Φραντζίσκος Λουμπάρδος είναι γνωστός και από άλλο έγγραφο του 1446, ενώ ο αναφερόμενος Νικόλαος Πολυλάς είναι πιθανόν πατέρας του συντάκτη της διαθήκης του Αρσενίου Δεληγότη Ιωάννη Πολυλά. (βλ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 38). Οι λοιποί δύο, Κωνσταντίνος Παπαδημητρόπουλος και Αντώνης Καλοχερίτζης δεν είναι γνωστοί από άλλες πηγές.

1ο ΕΓΓΡΑΦΟ.

ΙΑΚ Βενετοκρατία Φ. 109. περγαμηνή 2. Κέρκυρα 24 Ιανουαρίου 1359.

In nomine Domini amen. Anno a Nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quinquagesimo nono, regnantibus illustribus et serenissimis dominis nostris domino Ludovico et domina Iohanna Dei gratia Ierusalem et Sicilie regibus, ducatus Apulie et principatus |[2] Capue, Provincie et Forchalquerii ac Pedimontis comitibus, regnorum vero domini regis anno undecimo et domine domine regine anno septimo decimo, dominante quoque in civitate et insula Corphiensi illustrissimo domino domino nostro Roberto eadem gratia |[3] Constantinopolitano imperatore, Romanie despoto, Achaye et Tarenti principe, dominii vero sui anno vicesimo octavo, feliciter amen. Mensis ianuarii die vicesimo quarto eiusdem duodecime indictionis Corphoy.

Nos Nicolaus Puldericus, annalis Corphoy iudex, |[4] Stephanus condam Iohannis de Baro, Corphoy civis, puplicus dictarum civitatis et insule imperiali auctoritate notarius et testes subscripti litterati ad hoc specialiter vocati atque rogati, presenti puplico scripto fatemur, notum facimus et testamur quod prescripto die ibidem intra archiepiscopale |[5] palatium civitatis Corphiensis constitutis nobis coram reverendissimo in Christo patre domino domino C[astellino] Dei gratia et Apostolice Sedis gratia archiepiscopo Corphiensi et venerabili ipsius ecclesie capitulo, presente milite nobili domino Perotto Donati de Altavilla, barone dicte insule |[6] Corphiensis. Quoniam, ut asseruerunt predicti dominus archiepiscopus et capitulum, quedam due peccie terrarum convicine, site in loco Paleopolis simul convicine, quarum una vocatur de Lami et alia Macripirgu de prebenda et canonicatu Paleopolis predicte, quas condam |[7] Iohannes [Stephanicius] de Ydronto ad annuum censum, quem [solvebat] predicta nostra ecclesia, obtinebat dum viveret, infrascriptis, suis finibus designatis, videlicet ex parte orientis iuxta ecclesiam Sancte Marie Paleopolitisse, ex parte garbini iuxta terras ser |[8] Alexandri, ex parte occidentis iuxta terras que dicuntur Sicamuree et ex parte septentrionis iuxta viam puplicam et si quos alios habent confines, per legatum famil[iares] per predictum condam Iohannem predicte prebende Paleopolis ad manus Domini et proprietate dicte ecclesie dona |[9] verunt. Et ne terre ipse deteriorarentur immo ut maiorem fructum afferant dicte ecclesie vel prebende meliorare ipsarum terrarum et augmentationem reddituum earundem in predicta prebenda in hac parte prescripti puplici [instrumenti] et sollepni subastarent premissa, si quis |[10] plus dare vellet, quia nullus comparuit qui plus offeret, predictus dominus archiepiscopus et capitulum supradictum ad hoc specialiter in capitulum congregati in dicto palatio, ut moris est, predictas duas peccias terrarum modiarum decem supradictis suis finibus

designatis |[11] predicto Perroto, ibidem presenti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, dederunt, tradiderunt et concesserunt in emphyteusim et sub annuo censu ypeperorum duorum solvendorum per eum suosque heredes dicte ecclesie in manibus illius canonici qui obti |[12] nebat predictam prebendam annis singulis in festo Assumptionis gloriose Virginis Marie Matris et sine diminutione quacumque, ut Perrotus idem suique heredes et successores habeant, tenant et possideant terras easdem censuatas in perpetuum |[13] [et in eis et] de eis faciant de cetero quidquid eis placuerit tamquam veri censuarii et domini earundem de [predicto] iure census ipsius ecclesie et prebende semper salvo cum omnibus et singulis que infra pedibus continentur confines vel alios si qui foret in accessibus, ingressibus |[14] et egressibus suis, usque in viam puplicam et cum omnibus et singulis que habent infra seu intra se in integrum omnibusque inde amotis usu seu requisitione terris ipsis modo aliquo pertinentibus. Quam pecuniam seu censum annuum predictus Perrottus |[15] per se suosque heredes predictos promisit solvere ipsi ecclesie annis singulis, ut prefertur, pro terris eisdem. Quas terras predicti dominus archiepiscopus et capitulum se ipsius Perrotti nomine constituerunt possidere usque quo terrarum ipsarum corporalem |[16] possessionem quam accipiendi sua auctoritate et retinendi deinceps licentiam omnimodam tribuerunt et nichilominus in possessionem corporalem et [vacuam] se [ipsum] dictarum terrarum predicti Perrotti imposuerunt et induxerunt per baculum, |[17] ut est moris et inveterate consuetudinis, que vim et potestatem super vendicat [.....] iuris, promittentes dictus dominus archiepiscopus et prefatum capitulum vice et nomine ipsius ecclesie predicto Perrotto pro se et suis heredibus litem vel [contractionem] |[18] suam ipsi vel heredibus eius de dictis terris seu earum [occasionem] non [inferre] nec [inferri permittere] sed ipsas terras sibi et suis heredibus ab omni homine et universitate legitime diffendere, auctori[zar]e et [disbrigare] predictam concessionem |[19] et omnia et singula suprascripta et infrascripta firma et rata habere et tenere, non contrafacere vel venire per se vel alios aliquos ratione vel causa seu ingenio de iure vel de facto, sub pena florenorum de auro quinquaginta papali ca |[20] mere solvendorum, me predicto notario tamquam persona puplica pro parte dicte papalis camere penam eandem sollepniter et legitime stipulante, qua soluta vel non, predicta omnia et singula firma perducentur iure [....] et reservanda omnia et singula dampna |[21] et expensan ac in terras eius et extra quas que vel quod ipsius Perrotti subire contingerit occasione predicti domini archiepiscopi et capituli seu successorum eorum pro quibus omnibus et singulis adimplendis et observadis sibi dominus archiepiscopus et |[22] capitulum obligaverunt omnia bona eorum et ecclesie supradicte. In eiusdem rei testimonium [futuramque] memoriam

et predicti Perrotti cumque mandato predicti archiepiscopi et capituli factum est exinde presens puplicum instrumentum, stipulatum quidem |23 per manus mei puplici notarii Corphiensis premiss[i] rogat[i] [qui interfui] meo solito signo [signatum] [et sigillatum] et subscriptione predicti archiepiscopi, sigillo dicti capituli et infrascriptorum canonicorum et testium qui interfuerunt subscriptionibus omnium roboratum. |24

+ Nos Castellinus Dei gratia archiepiscopus Corphiensis [predicta] fatemur. |25

+ Ego presbyter [Simeon] Mamusus de Ydronto, canonicus Corphiensis, [interfui] predictis, [assensi et subscripsi]. |26

+ Ego presbyter Rogerius de Neritone, archidiaconus Corphiensis, predictis [interfui], [assensi] et conscripsi. |27

+ Ego [Domini servus] Iohannes [Tasini] de Ogento, canonicus Corphiensis, predictis interfoi et assensi. |28

+ Ego presbyter Iacobus de Brundusio, canonicus Corphiensis, [predictis] [interfui] et subscripsi. |29

+ Ego Nicolaus Puldericus, annalis Corphoy iudex, qui supra. |30

+ Ego Gillius de Henrico testis sum.

2ο ΕΓΓΡΑΦΟ.

ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνή υπ' αριθ. 6, Κέρκυρα 26 Νοεμβρίου 1405.

In Christi nomine amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadrigentesimo quinto, indictione quarta decima, die vigesimo sexto mensis Novembris Corpho. |2 In domo habitatorio infrascripte domine Luisie, presentibus Anastasio de Valona, filio Nicole, Riccardo de Castro, filio quondam Henrici, habitatoribus |3 Corphoy, testibus, et aliis pluribus ad hoc vocatis specialiter et rogatis, ibique nobilis domina domina Luisia de Altavilla, civis et habitatrix Corphoi, sponte |4 et ex certa scientia et non per errorem, omnibus suis modo, jure et forma, quibus melius efficacius et validius potuit per se et suos successores, titulo pure, |5 vere et irrevocabilis donationis cum suo onere censuali dedit, donavit atque transtulit monasterio et conventum fratrum Sancte Marie de Lanonciata |6 de Corphoy, Ordinis Heremitarum Sancti Augustini, presente venerabile viro domino fratre Ioanni de Annania, priore dicti conventus ac monasterii, nomine |7 ac vice dicti monasterii et conventus recipiente et acceptante ac promittente nomine dicti conventus omnia contenta in presenti instrumento observare et |8 adimplere [pro] anima sua et successorum suorum ad hoc ut fratres dicti monasterii et conventus perpetuo teneantur orare pro anima ipsius donantis et defunctorum |9 suorum, duas suas petias terrarum insimul finibus con[v-

ici]narum, sitarum in pertinentiis Paleopoli, quarum una vocatur Vellana, altera Magripirgu, infra hos confines. [Ex] parte |[10] Levantis iuxta ecclesiam Sancte Marie de Paleopoli, ex parte Au[strali] iuxta terram Theodori, ex parte Ponentis iuxta terram que dicitur Sicamurie ab alia parte |[11] infra viam publicam, cum omnibus suis iuribus et rationibus et pertinentiis et cum arboribus fructiferis et non fructiferis, ad habebdum, |[12] tenendum, possidendum, gaudendum et usufructandum, cum hac tamen conditione et pacto, quod dicte petie terre nullo umquam tempore possunt nec de |[13] beant vendi nec allienari, cambiari, permutuari nec inpignari, ymo semper remaneant in manibus et potestate fratrum dicti monasterii et conventus |[14] ad hoc, ut fratres dicti monasterii et conventus semper habeant ad memoriam de [in]vogando Deum et orare pro anima ipsius donantis et defunctorum suorum, |[15] promittens dicta domina per se et suos successores nulla ingratitudine vel offensa dictam donationem revocare vel aliter removere per se vel |[16] alios, ymo semper dictas duas petias terrarum defensare et disbrigare et mantenere a quacumque persona, [communitate], collegio et universitate, sub pena |[17] duplicis valloris dictarum duarum peciarum terrarum damnorum interesse et expensarum litis et ex***. Quas duas pecias terrarum dicta domina Luisia |[18] donatrix, nomine dictorum fratrum conventus et monasterii supradicti, precario nomine se constituit possidere, donec de dictis duabus peciis terrarum prossessionem ac |[19] ceperint corporalem, quam accipiendi et sua auctoritate tenendi et possidendi licentiam omnimodi contulit atque dedit. Que pena soluta vel |[20] non, nichilominus presens contractus cum omnibus et singulis in eo contentis permaneat in firmitate. |[21]

Eisdem millesimo et indictione, die dominico, vigesimo nono mensis Novembris, super scalis Communitatis Corpoy, loco publico et consueto, presentibus ser Iohanne |[22] de Iustinopoli, speciario, et Georgio Massariti, advocato Curie, testibus, et aliis pluribus retulit Vassilius, preco publicus Communitatis, se de mandato |[23] et licentia spectabilis et egregii viri domini Nicolai Foscari, honorabilis baiuli et capitanei civitatis Corphoy, publice et alta et preconia voce proclamasse |[24] [quod, cum] domina domina Luisia de Altavilla suprascripta dederit et donaverit atque transtulerit cum suo honere censuali monasterio et conventus fra |[25] trum Sancte Marie de Lanonciata de Corphoy, Ordinis Heremitarum Sancti Augustini, presente venerabili viro domino patre [Iohanne] de Annania predicto**** dicto |[26] loci, presente et acceptante duas suas petias terrarum insimul convicinarum sitarumque in pertinentiis Paleopoli, quarum una vocatur Vallana, altera Megarirgu nom[inans et] |[27] confinia, cum omnibus suis juribus et pertinentiis ratione et de causa suprascripta et conditione superinde annotata. Et ideo si esset aliqua persona que jure, |[28] propinquitate seu lateranite vel alia quacumque

de causa vellet contradicere vel opponere suprascriptis donatione et stridis infra xxx dies proximos subventuros |[29] a presenti die prime stridarum in an(tea) computandos comparere ad cancellariam ad contradicendum et opponendum ac iuribus suis utendum, allioquin, |[30] elapso dicto termino, contradictio alicuius non audietur, dicendo in fine hec est prima strida. |[31]

Eiusdem millesimo et indictione et die dominico sexto mensis Decembris super scalis Communitatis Corphoy, loco publico et consueto, presentibus ser Iohanne de Iustinopoli, spe |[32] ciario et Anthonio Rubino, notario, testibus, et aliis quoque pluribus, retulit Vassilius, preco Communitatis, se publice et alta ac preconia voce proclamasse |[33] in omnibus et per omnia, ut in prima presenti strida latius continetur, dicento in conclusione hec est secunda strida. |[34]

Eisdem millesimo et indictione, die dominico, tertio et decimo mensis Decembris, super scalis suprascriptis, presentibus ser Iohanne Fino, interprete Curie, ser Iohanne de Iustinopoli, speciario, testibus, et aliis pluribus, retulit Vassilius, preco Communitatis, se publice et alta ac preconia voce proclamasse in omnibus et per omnia |[35] ut in suprascripta strida latius continetur, dicendo in conclusione hec est tertia strida. |[36]

Eisdem millesimo et indictione, die dominico, vigesimo mensis Decembris, super scalis Communitatis, presentibus ser Iohanne de Iustinopoli, speciario, et ser Iohanne Fino, interprete |[37] curie, testibus, et aliis pluribus, retulit Vassilius, preco Communitatis, se publice et alta ac preconia voce proclamasse in omnibus et per omnia, ut in prima |[38] precedenti strida difusius continetur, concludendo hanc esse quartam et ultimam stridationem quam faciebat de predictis. |[39]

Peractis [stridis] omnibus suprascriptis et dictis stridationibus remanentibus tacitis et quietis, cum nullus comparuerit contradicere predictas nec aliquo |[40] predictorum*****, prelibatus dominus baiulus et capitaneus dicte venditionis et omnibus et singulis suprascriptis suam et Communitatis Corphoy auc |[41] toritatem interposuit et decretum. |[42]

Ego Marinus, filius quondam magistri Bartholomei de [Zovenconibus] de Bononia, publicus et imperiali auctoritate notarius |[43] nec non cancellarius et officialis prelibati domini baiuli et capitanei, circa alia maiora [contractus] predicti occupatus |[44] et implicitus, presens instrumentum in formam publicam presentem redigi feci per Michaletum Trivisano, notarium imperialem, |[45] coadiutorem meum. In cuius fidem et testimonium me subscripsi, signum quoque in capite mei nominis apposui consuetum.

3ο ΕΓΓΡΑΦΟ.

IAK. Mensa Arciverscovile. 1, 4, f. 78r-79v. Κέρκυρα 25 Απριλίου 1432.

78r. αχκα΄, ημαιρα κθ΄, επρωσήχθη παρά του ευλαβαιστατου π(α)πα |[2] Δημητρίου Καφιρύ, ιερωμνίμονα |[3].

+ Εν ονόματι του Κ(υρίο)υ ημων Ι(ησο)υ Χ(ριστο)ῦ αμήν. Ετη της αυτου γενῆσαιως |[4] χιλιοστω τετρακοσηοστο τρυακωστω πρωτο, κύρύεβον |[5] τως ἐν τη πόλη και νήσω των Κορύφων της πανηψυλωτα |[6] της δουκυκύς αυθεντηασ της Βαι |[7] νετίας και τα εξής. Της δουκίκης αυθέντίας αυτης ετους |[8] τεσαρακωστω εκτω, ευτίχώς, αμην. Ημερα ίκοστη |[9] πενμπτη του μηνος απρίλίού, ηνδηκτηόνως ενατησ. Εν |[10] τω ναῶ του αγιου και ἐνδωξου μεγαλομάρτηρως Δημητρίου, |[11] εσωθέν τις γεφύρας Κωρύφών, ὁ πανευλαβαιστατως και |[12] ἐντιμοτατοσ ἀνήρ ἱερε(υς) Μίχαΐλ ο Κλέκης πρωτοπαπάς |[13] Κωρύφων καί του αγίου Τάγματος [των] |[14] τρύακοντα και δίο ἱερεων· ενομοῦ μετα των απαντων |[15] αδελφων του αυτου Τάγματος, ο τε ἱερευς κῦρ Γεοργει(ος) |[16] του Καναλίοτη, ἀρχοκλισήου, ο ἱερευς κῦρ Κω(νσταντῖνος) του ᾽Αρκουδη, |[17] ἱερεως κῦρ Κω(νσταντίνου) του Πολήλα, σακελιού, ιερεως κῦρ Νηκο |[18] λαου του Αγκουρυότη, α(ρ)χημανδρίτου, ιερεως κῦρ Κω(νσταντίνου) |[19] Αγαπητού, ἱερέως κῦρ Λέοντως του Ρωκωκ(ε) |[22] φαλου, ἱερεως κῦρ Στεφ(ά)νου του Λουμπάρδου, ἱερέως (κῦρ) |[23] Ανδρέου του Πάνκίλί, ἱερεως κῦρ ᾽Αντονίου του Καλογνω |[24] μου, ιερεως κῦρ Μανουῆλ του Αρκουδή, δι(α) |[27] μέρως αύτων και ετ(έ)ρων αδελφων, τον μέλ(η) έση |[28] σθαι οἵς το αυτω τάγμα, ομολογεισαν και ειπαν οτη επι |[29] τα μοναστίρια, ὁπουρ ησαν του ποταί κῦρ Νικολαοῦ [τοῦ] |[30] Τραχανιοτη, ηγουν η [Υ]περαγία Θ(εοτό)κως η Καστανέα και ο Αγ(ι) |[31] ος Νικολαος οἵς την Μπαλ[α]ιοπολην, εκαταλαχαν και εμί |[32] ναν οἵς κυρύοτηταν και οἵς κυβέρνησιν του αυτου τάγματος, |[33] καθως δηλη η δηαθηκή [του] αυτου κομί Νικολάου του Τραχανι |[34] οτη εις το [να] θετοῦν ι(ερεῖς) και είερωμοναχοῦς να ἱερουρ |[35] γοῦν ταις αυταις εκκλι(σί)αίς και να εξηγοῦν, κρατουν και |[36] καλιεργεί τα απαντα πραγματα αυτων με αυξησην |[37] δια ζοαρκύαν και εις αι[*****] σην και ανακαινησην των αυ | |[38]

f.78v. των εκλισηων, καθως ορύζ(η) ει αυτη δηαθήκι του ποταί |[39] κομίτού Νικολάου του Τραχανιότη, ο προρηθης γοῦν πρω |[40] τοπαπάς και ει απανταις αδελφί του αυτου τάγματος |[41] τών τρίακωντα και διο εἵερεων δη αναπαυσην αυτων |[42] και δια οφελων και αυξισην των αυτων αικλισιων και των πραγ |[43] ματων αυτων ος κα[θ᾽ά]παντα υπωβλαιποῦν τα απαντα |[44] πραγματα του αὐτου αγίου Τάγματος του αυξάνην απο καλλόν |[45] οἵς καληταιρων, ετι δαιθεορωνται και των εντημοτατων |[46] ανῆρ κῦρ Νηκολάον τον Σκλάβον αποῦρ |[47] επρωεκράτιαι καί εκιβ(έ)ρνα τα ριθαίντα μοναστηρία |[48] καί τα πραγματα αυτῶν δια μέρως της σηνβίας αυτού πο |[49] ται κῦρας,

πρωῆν σηνβίας του ρηθαιντος ποται κῦρ |[50] Νηκώλαου του Τραχανιοτη, δια δηναμαιως της δηα |[51] θηκις αυτου του ριθαίντως ποται κῦρ Νικολαου του Τρα |[52] χανιοτη, οτη εκηβαίρνησαιν και αυξισαιν τα αυτα μοναστι |[53] ρια και πραγματα αυτων εἰς αυξηση(ν) και ουχη εις ελα |[54] ττωσην, ομ[ιως] εφανη και ****λος δηαφαι(στο)ρας του αυτου |[55] ταγματως εἵς πασαν αναγγκην αυτων οποῦρ τω αυτω |[56] ταγμα των αναζητήσε(ν), αόκνως, σωματικα και βιοτι |[57] κα εδουλευσεν και εδιαφέντεψεν τους αυτους ἱερίς τον |[58] τριακοντα και διο ειερεον εις πασαν βοείθηαν, έτημα |[59] και σηνφαιρον του αυτου ταγματως, ομιως υποσχέσθη και ἐν |[60] τω καιρω το αρχομαινω του εστω παντων διαφαιστορας |[61] αυτων κατα το αυτου δ(υ)νατών, και θαιλωντασ και τω αυ |[62] τω αγιο τᾶγμα του ανταμ(ι)βην τον αυτων κοπων και δουλι |[63] ον, ετι δε και δια σηνφαιρων των αυτων εκκλησηόν και των |[64] μπραγματων αυτων, την σημαιρων ημαιραν και εις οληνν |[65] την ζωῆν αυτου μονον του [ρη]θεντος κῦρ Νικολαου του |[66] Σκλαβου δια μαιρος αυ(τ)ων εδωσαν καί επαρέδωσαν |[67] ταις αυταις ἐκλίσιαις ση(ν) των μπασων των μπραγμάτων |[68] ατων, κίνητων, ακηνη(τω)ν και αυτωκινητον, τα οπουρ |[69] σην την σημαιρων και οσα [μ]αιλοῦν εσεβαινην απο την ση |[70] μερων και εμπρωσθεν ει*** ψηχηκα και εταιρα εις τες |[71] αυτες ἐκκλίσηαἵς, οπος ω (ρη)θης κῦρ Νηκόλαως Σκλαβως |[72]

f. 79r. δία μέρως του αυτου ταγματος του κρατη, κίρίεβην και κηβαὶρ |[73] να ταις αυταις εκλισηαἵς και τα πραγματα αυτον οἵς αυξησην |[74] και ουχη οἵς ελλαττωσην, εἰς αἰπαινῶν και δωξαν Θ(εο)ῦ καί εἰς |[75] τημην και μνημην των μπρωαπελθωντων ἐκτητορων |[76] των αυτον αἰκλησηων, και ποται καιρω του μοι εχην αδηάν, |[77] δινάμιν η εξουσίάν του αἰλλαττωσην ἀπό τα πράγματα |[78] των αυτων αικλησηὼν ί τη μαιρως απαντά, αμη παντα να |[79] αυξάνη και ουχη ελατωνην. Μετα δε την ταίλευτην του αυ |[80] του κῦρ νηκωλαου του σκλαβου ε αυταις αἵκλισηαις σην |[81] μπασον τον μπραγματον α(υ)των να επιστραιφωνται και με |[82] νουν μπάλην εις τω αυτω τάγμα ακωλητως, μι παρα τινω(ς) |[83] εμποδηζωμαινοὺ. Και ουτ(ω) ἤποσχαιθη ο ριθης κῦρ Νικολ(αος) |[84] Σκλαβος του στερξη και κυβαιρνα τα αυτα μοναστιρια |[85] και τα πραγματα αυτων (εις) αυξησην και ουχει οἵς αιλλαττωσην, |[86] οἵς πηνήν [υπερπύρων] πεντακωσηα και του ωρκου πεφυλαγ |[87] μενου δαί ότη ο κατα καιρ(ον) ευρισκομαινως ιερεύς ή μονα |[88] χως εἰς [το] αυτω μοναστ(ηρ)ιων της Κασταναιας να δηδῆ |[89] και παρ(α)δηδη το κατ(ετ)ως οἵς τω αυτω ταγμα απω τ(ις) |[90] εσωδιαις των αυτων πραγ[μ]ατων κρασί μετρα τρία |[91] και ο ιερευς του Αγίου Ν(ι)κωλαού κρασή μετρώ ἐν, |[92] καθώς ορίζη η διαθη(κ)η του αυτου πωται κῦρ Νηκωλα |[93] ου του Τραχανίοτη. Δια γ(α)ρ πληρωφωρίαν, [και] ασφάλιαν |[94] του ρίθαιντως κῦρ Νικ(ο)λαου του Σκλαβου επιεισαν |[95] προς αυτων τω παρων [νο]μικατων

εγραφων, υπω |[96] γεγραμαινον κατωθ(ε)ν δια χίρως του ρίθαιντως παν(ευ) |[97] λαβαιστατου πρωτωπα(π)α και των ρίθαιντων απαντων |[98] αδελφων του αυτου αγίου (τ)αγματως, ετι δε και κατα(ινω) |[99] πιων κῦρ Μαχερύοτη το(υ) Μονογενή, κῦρ Αντωνιου του **** |[100] ζωμαινου, κῦρ Νικολα(ου) του Καλοκεριτζη, κῦρ Αντων(ί) |[101] ου του Καλοχεριτζη ν(ομ)ηκου, κῦρ Νικολάου του Πωληλα, |[102] και νομικου κῦρ Φραντ(ζί)σκου του Λουμπάρδου, μαρτή |[103] ρων προς τουτω ηδηκως [κ]ληθαινταις και αξιοθαίνταις, |[104] του γραφαίντως αξιο(τη)τα εμί χηρή Κω(νσταντίνου) του Παπ(α)δη |[105] μητρόπουλου, δουκυκη (π)ροστάξη νομικος πόλαιως και |[106] νίσου Κορυφων τω εμ(ω) σηνηθαιση σημίο σημηοθαιν, ται(ς) |[107] υπογραφαις και σηγγ[νογ]ραφαις τῶν ρίθαιντων μαρτιρων |[108] και τη επιγραφί εμου τ(ου) ήριμαίνου νωμικου επικίρώ. |[109]

f. 79v. θεντως ἐν μινή ημερα και τοπω το [προγραφέντι] ἐτους κοσ |[110]

μου στ λθ΄. |[111]

+ ΑΓ. προτοπ(α)π(ας) των τριακοντ(α) και διο ἱερε(ων) Κορ(υ)φων Μιχαἦλ ο Κλεκυς μαρτυρω τα |[112] ανωθεν. |[113]

+ ῾Ο εὐτελής ἱέρεας Γεόργειος ο Καναλιοτης και ἀρχων των ε/κλησιων μαρτιρω τα άνωθαιν. |[114]

+ ῾Ο εὐτελης Ιω(άννης) ιερεύσ Αρκουδης μαρτυρω τα άνωθεν. |[115]

+ ῾Ο εὐτελείς ίερευς Ιω(άννης) ο Πολιλας και σακελίων Κωρυφων / μαρτυρω τα ανωθαιν. |[116]

+ ῾Ο ευταιλης ιερευς Νικωλαως ο Ανγγκουριοτης και αρχιμανδρίτης |[117] των Κορίφων μαρτυ(ρω) τα ανωθεν. |[118]

+ ῾Ο εὐτελής Ιω(άννης) Αγαπητός μαρτηρω τα ανωθαιν. |[119]

+ ῾Ο εὐτελής ιερευς Πέτρως ο Μελαχρινως καί ιερωμνίμων Κω/ριφων μαρτιρω τα ανωθαιν. |[120]

+ ῾Ο ευταιλής Στέφανος του Καν(αλ)ηότη μαρτιρώ τα ανωθαιν. |[121]

+ ῾Ο ευταιλης ιἐ(ρ)ευσ Λέων ὁ Ρω(κο)κεφαλως μ(αρ)τιρω τα ανωθεν. |[122]

+ ῾Ο ευταιλής ίερευς Στεφανως (ο) Λουμπαρδως μαρτιρω τα ανω/θεν. |[123]

+ ῾Ο ευταιλης ιερευς ᾽Ανδρέα(ς) ὁ Πανγγκίλης, μαρτιρω τα ανω/θεν. |[124]

+ Εγω π(α)πα ᾽Αντωνιως ὁ Καλ(όγν)ωμος μαρτιρω τα ανωθεν. |[125]

+ ᾽Εγώ παπα Πέτρως ο Αν(ινος) μαρτιρω τα ανωθεν. |[126]

+᾽Εγώ παπά Μιχαΐλ ο Χα(ρ)τωφύλακας μαρτιρω τα ανωθεν. |[127]

+ ῾Ο ευταιλής Νικολαως ο Π(αν)γγκίλης μαρτηρω τα ανωθεν. |[128]

+ ᾽Εγῶ Μανουἦλ ἱερωδιακον(ος) ο [Αρ]κουδής μαρτιρω τα ανωθεν. |[129]

+ Ὁ της πόλεως τῶν Κορύ(φων) και τ(ης) όλης ν(ήσου) νο(μικός) Ιω(άννης) ο Παπ(α)δημητρόπουλος, ὁ και ανωθ(εν) το|[130] παρ(ον) ἐγγραφ(ον) κατά τό συνηθες Κ(ορυφῶν) υπ(έγραψα).

ΣΧΟΛΙΑ

1ο έγγραφο

Stephanus qu. Johannis de Baro, publicus notarius. Ένας από τους πολλούς Ιταλούς νοταρίους που εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της ανδηγαυικής κυριαρχίας[58].

Castellinus Romanopulus, archiepiscopus. Η θητεία του τοποθετείται μεταξύ των ετών 1350 και 1376. Το έγγραφο αποδεικνύει ότι το 1359 αρχιεπίσκοπος της Κέρκυρας δεν ήταν ο Μαρτελάνος Ιταλός, όπως αναφέρουν οι Μουστοξύδης και Χιώτης[59].

Perroto Donati de Altavilla. Ο Donato de Altavilla υπηρέτησε στην Κέρκυρα ως castellanus Porte Ferri το 1326, ενώ παράλληλα ασκούσε και δικαστικά καθήκοντα[60]. Παρέμεινε στο νησί μετά τη λήξη της θητείας του, όπου και έλαβε φέουδα. Ο Perroto που αναφέρεται στο έγγραφό μας ήταν γιος του και ο θάνατός του πρέπει να τοποθετηθεί πριν από το 1362, όταν η σύζυγός του Filippa αναφέρεται ως χήρα[61].

Johannes Stephanicius de Ydronto. Συγγενής, πιθανότατα πατέρας του εγκατεστημένου στην Κέρκυρα iudicis Mine Stephanicio de Ydronto, προμηθευτή σιτηρών του Δημοσίου[62].

ser Alexandrus. Η αναφορά του ως συμπλησιαστού των εκκλησιαστικών γαιών δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι ήταν κύριος των γαιών του. Θα μπορούσαν να ανήκουν και αυτές στην κουρατορία και να τις έχει λάβει κατά παραχώρησιν, όπως ο Altavilla.

per baculum, ut est moris et inveterate consuetudinis. Γνωστός συμβολισμός κατά τη διαδικασία παραχώρησης της possessionis corporalis στη φραγκοκρατούμενη Κέρκυρα.[63]

---

58. Για τους νοταρίους της Κέρκυρας κατά την περίοδο αυτή βλ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 9-44.
59. Βλ. σχετικά ΤΣΙΤΣΑΣ, Κέρκυρα, σ. 27.
60. K. HOPF, Geschichte Griechenlands vom Beginn des Mittelalters bis auf unsere Zeit (Ersch - Gruber, Algemeine Enzyklopädie der Wissenschaften, 85), Leipzig 1867, σ. 426-427.
61. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 63, υποσημ. 4.
62. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Δεσπότης, σ. 149-150.
63. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 79. - ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Δεσπότης, σ. 122.

2ο έγγραφο.

Johannes de Annania, frater, prior conventus Annunciate. Οι γνωστοί ηγούμενοι της Annunciata κατά την εποχή αυτή είναι οι εξής: Nicolaus Russino (μνείες 1394, 1398)[64], Nicolaus de Sancta Victoria, που πέθανε στην Κέρκυρα προ του 1405[65], Iacobus de Matelica (μνείες το 1413)[66], Iahannes de Annania, Peregrinus[67] Bartholomeus de Florentia[68].

Antonius Rubino, notarius. Ο νατάριος αυτός ήταν σημαντικό πρόσωπο και το 1400 του είχε ανατεθεί από το βάιλο της Κέρκυρας διπλωματική αποστολή προς τον Κάρολο Α΄ Τόκκο[69].

3ο έγγραφο.

Χρονολόγηση. Η χρονολόγηση του εγγράφου γίνεται με τους εξής τρόπους. α) Από τη Γέννηση του Χριστού έτος 1431. β) Από κτίσεως κόσμου στπλθ΄ = 6.939, που ανάγεται στο 1431 για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου και 1432 για την περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου. γ) Από το χρόνο έναρξης της βενετικής κυριαρχίας στην Κέρκυρα, έτος 46ο, επομένως 1386+46 = 1432. δ) Με την 9η ινδικτιώνα, που αντιστοιχεί στην περίοδο από Σεπτέμβριο 1431 μέχρι Αύγουστο 1432. Καθώς το έγγραφο εκδόθηκε στις 25 Απριλίου της 9ης ινδικτιώνας, το έτος σύνταξής του είναι το 1432. Αυτό συνάδει και με το γεγονός ότι ο αναφερόμενος στο έγγραφο πρωτοπαπάς Μιχαήλ ο Κλέκης εξελέγη στις 12 Αυγούστου 1431[70]. *Άρχων των εκκλησιών (αρχοκκλήσιος), Σακελίων (σακελιός), Ιερομνήμων, Αρχιμανδρίτης.* Πρόκειται για τα τέσσερα από τα πέντε officia που απένεμε το Ιερό Τάγμα στα μέλη του. Απουσιάζει αυτό του ΄Αρχοντος των Μοναστηρίων[71].

Ιερεύς Γεώργιος του Καναλίου (ο Καναλιώτης), άρχων των εκκλησιών. Το επώνυμο συνεπάγεται την ύπαρξη του σωζομένου και σήμερα τοπωνυμίου Κανάλι, περί τα 3 χλμ. ΝΔ της πόλης, ήδη από την εποχή αυτή.

Ιερεύς Κωνσταντίνος ο Αρκούδης. Το επώνυμο εξακολουθεί υφιστάμενο στην Κέρκυρα. Το γεγονός ότι ορισμένα μέλη του Ι. Τάγματος

64. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 76. - ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνή 19, 3-6-1398.
65. ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνές 4, 14-4-1413, και 15, 2-1-1405.
66. ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνές 2, 20-10-1413 και 4, 14-4-1413.
67. ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγαμηνή 16, 18-11-1429.
68. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 77.
69. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 37.
70. ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία, σ. 167.
71. ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία, σ. 78. - Πρβλ. SVORONOS, Privilèges, 362, n. 175.

έχουν το ίδιο επώνυμο (Αρκούδης, Παγκίλης, Καναλιώτης) δείχνει ότι τα παλαιά μέλη του υποστήριζαν την ένταξη στο προνομιούχο τάγμα μελών των οικογενειών τους. Αργότερα, το 1664, όταν φαίνεται το φαινόμενο παρουσιάστηκε περισσότερο έντονο, ο Γενικός Προνοητής απαγόρευσε την ύπαρξη στο Τάγμα περισσοτέρων των δύο γόνων από την ίδια οικογένεια[72].

Ιερεύς Κωνσταντίνος ο Πολυλάς. Είναι άγνωστη η σχέση του με τον συνεπώνυμο, νομικό Νικόλαο Πολυλά, του εγγράφου. Ένας άλλος Πολυλάς, ο Ιωάννης, αναφέρεται ως δημόσιος νοτάριος το 1469[73]. Πρόκειται προφανώς για σημαντική κατά το 15ο αι. αστική οικογένεια της Κέρκυρας.

Ιερεύς Κωνσταντίνος ο Αγαπητός. Το επώνυμο αυτό έφερε και ο μισθωτής των ιχθυοτροφείων του Ανατολικού της Αιτωλίας[74].

Ιερεύς Λέων ο Ροκοκέφαλος. Πρόκειται για γόνο οικογένειας ιερέων. Αν πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, που το 1489 εξελέγη *Μέγας πρωτοπαπάς*[75], η εκλογή του έγινε σε πολύ προχωρημένη ηλικία.

Ιερεύς Στέφανος ο Λουμπάρδος. Το επώνυμο αυτό έχει κα ο δημόσιος νοτάριος Φραντζίσκος Λουμπάρδος, που αναφέρεται στο εκδιδόμενο έγγραφο, αλλά και σε νεότερο, του 1446[76]. Πρόκειται προφανώς για μέλη αστικής οικογένειας της Κέρκυρας.

Κόμιτος Νικόλαος ο Τραχανιώτης. Η οικογένεια Τραχανειώτη υπήρξε από τις επισημότερες του Βυζαντίου κατά τους 13ο και 14ο αι. και συνδέθηκε με την αυτοκρατορική οικογένεια των Παλαιολόγων. Πολλά μέλη της ανέλαβαν ύπατα αξιώματα, όπως ο Νικηφόρος Τραχανειώτης, *Μέγας Δομέστικος* και *Πρωτοβεστιάριος* (1281), ο Μιχαήλ Τραχανειώτης Γκλαβάς, που έλαβε τα αξιώματα του *μεγάλου παπία, πιγκέρνη, μεγάλου κοντόσταυλου* και του *πρωτοστράτορα.* Και οι δύο υπήρξαν ιδρυτές μονών. Ο γιος του Νικηφόρου, Ανδρόνικος Τραχανειώτης, ονομάστηκε από το θείο του, Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο, *μέγας κοντόσταυλος.* Ένας άλλος Τραχανειώτης, ο *πρωτοστράτωρ* Κωνσταντίνος, ήταν το 1351 επικεφαλής του βυζαντινού στόλου που επιτέθηκε στο Γαλατά[77]. Το 1364 ο Μανασσής Τραχανειώτης, *πρωτοστράτωρ* και αυτός, έλαβε με χρυσόβουλλο την άδεια να κληροδοτήσει στη μονή Βατοπεδίου το μοναστήρι του Σωτήρος, που βρισκόταν

72. ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία, σ. 77.
73. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 38.
74. ΑΑΥ ΙΙ. 188-189 (2677, 2678, 2680) 4-2-1423.
75. ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία, σ. 166-167.
76. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα, σ. 38.
77. GUILLAND, Institutions, σ. 224, 240, 472.

στη Θεσσαλονίκη και του ανήκε[78].

Ο αναφερόμενος στο εκδιδόμενο έγγραφο Νικόλαος Τραχανειώτης, που για άγνωστους λόγους εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα αρκετά χρόνια πριν από το 1386, συνδέεται με τους παραπάνω βυζαντινούς αξιωματούχους, όχι μόνο μέσω του επωνύμου, αλλά και για την αριστοκρατική νοοτροπία. Είναι ιδρυτής των δύο μονών, του Αγίου Νικολάου της Παλαιόπολης και της Θεοτόκου της Καστανέας. Αναφέρεται με τον τίτλο *κόμιτος (comitus)*, που δηλώνει τον πλοίαρχο του πολεμικού πλοίου που στάθμευε στην Κέρκυρα για τη φύλαξη των παραλίων του νησιού. Ήταν από τους επισημότερους Κερκυραίους κατά την εποχή της υπαγωγής του νησιού υπό τη βενετική κυριαρχία, όπως προκύπτει από τη συμμετοχή του, ως εκπροσώπου της Communitatis Corphiensis στην πρεσβεία που εστάλη το 1386 στη Βενετία, για να δώσει επίσημα όρκο πίστεως και να υποβάλει αιτήματα[79]. Το 1393 ένας Νικόλαος Τραχανειώτης από την Κέρκυρα, πιθανότατα ο αναφερόμενος στο έγγραφο, έπεσε θύμα επίθεσης και τραυματίσθηκε βαρειά σε δρόμο στο Ηράκλειο της Κρήτης από δύο πρόσωπα, τον Μιχαήλ Μωραΐτη και τον Francheschinum, στρατιώτη, οι οποίοι και φυλακίσθηκαν. Τον περιέθαλψε ο Βενετός Andrea Bono. Ένα χρόνο αργότερα βρισκόταν στην Κρήτη στο στάδιο της ανάρρωσης[80]. Ο χρόνος του θανάτου του δεν είναι γνωστός, φαίνεται όμως αρκετά απομακρυσμένος από το έτος σύνταξης του εγγράφου. Η παραχώρηση από τον Τραχανειώτη των μονών στο Ιερό Τάγμα δείχνει ότι η νοοτροπία της ίδρυσης ναών και δωρεάς τους σε θρησκευτικές συσσωματώσεις δεν χαρακτηρίζει μόνο τη φραγκική αριστοκρατία της Κέρκυρας, όπως οι Petrus Capece, Perroto de Atlavilla, Carluccio de Sancto Mauricio, Egidio de Pace[81], Floramonte de Sancto Ippolito[82], αλλά αποτελούσε παράδοση και για τα βυζαντινής προέλευσης μέλη της, τα οποία φυσικά κατευθύνουν τις δωρεές τους προς την Ορθόδοξη Εκκλησία του νησιού.

Νικόλαος ο Σκλάβος. Ο δεύτερος σύζυγος της χήρας του Νικολάου

78. GUILLAND, Institutions, σ. 488.

79. AAV 2. 36 (321) 8-1-1387. - THIRIET, Sénat, 1. 174 (720) - MUSTOXIDI, CC, LXIV -LXVIII.

80. E. SANTSCHI, Regestes des arrêts civils et des memoriaux (1363-1399) des Archives du duc de Créte, Venise 1976, 326 (1472) 25-12-1393, 331 (1497) 11-2-1394.

81. ΙΑΚ Βενετοκρατία, Φ. 109, περγ. 19, 3-6-1398. - ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece, σ. 75-77. - Ν. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ, Η Κέρκυρα και οι Βενετοί: Ανάγνωση και δυναμική του αστικού χώρου. *Κέρκυρα: Ιστορία, Αστική ζωή και Αρχιτεκτονική.* 14ος-19ος αι. Επιμέλεια Ennio Concina, Αλίκη Νικηφόρου - Testone, Κέρκυρα 1994, σ. 45-46.

82. ΙΑΚ, Βενετοκρατία, Φ. 109, 15-2-1-1405.

του Τραχανειώτη, Έλληνας και αυτός, που ανήκε προφανώς στην άρχουσα τάξη της τοπικής κοινωνίας.

Μαχεριότης ο Μονογενής. Επιφανές μέλος της κερκυραϊκής κοινωνίας της εποχής. Αναφέρεται ως iudex annalis το 1413[83], κάτοχος σημαντικής κτηματικής περιουσίας στο χωριό Σκυλοπιάστες[84], και μάρτυρας σε διάφορα συμβόλαια σημαντικών προσώπων[85].

83. ΙΑΚ, Βενετοκρατία, Φ. 109, αριθ. 2, 20-10-1413.
84. ΙΑΚ, Βενετοκρατία, Φ. 109, αριθ. 19, 3-6-1398, και αριθ. 4, 14-4-1413.
85. Συλλογή εγγράφων Ιωάννου Δ. Κόλλα, Κέρκυρα, περγαμηνές της 3-10-1405 και 4-10-1407.

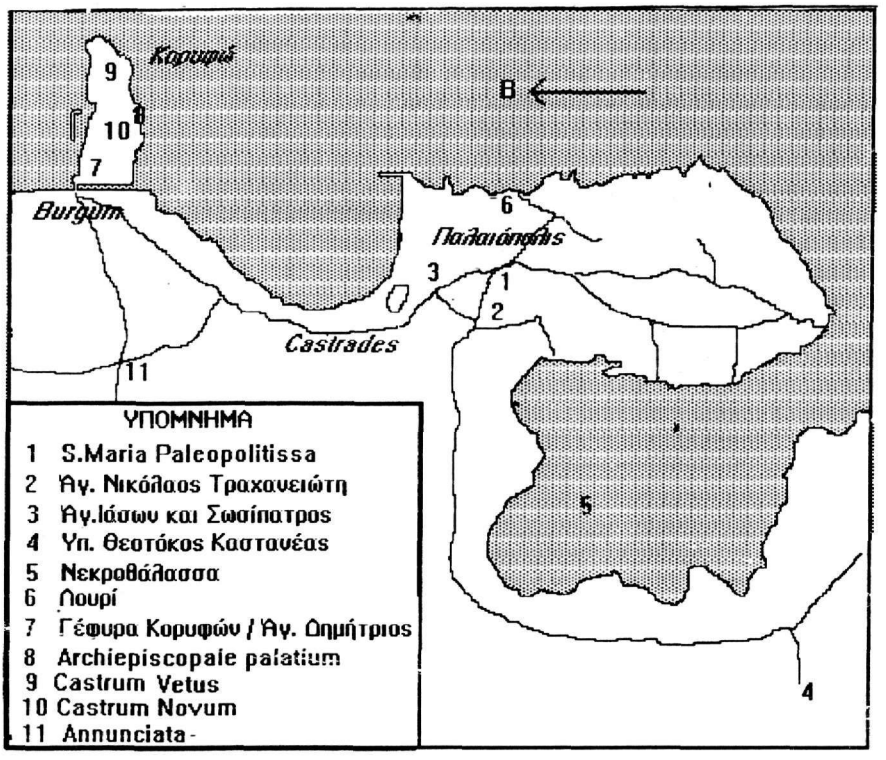

Κορυφώ και Παλαιόπολις (14ος-15ος αι.).

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

AAV	J. VALENTINI, Acta Albaniae Veneta saeculorum XIV et XV, vol. I-XXV, Palermo-Rom-München, 1967-1976.
ΑΣΔΡΑΧΑΣ, Πρόσοδος	Σ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ, Φεουδαλική πρόσοδος και γαιοπρόσοδος στην Κέρκυρα την εποχή της Βενετικής κυριαρχίας, *Τα Ιστορικά* 2 (1985) 371-386.
ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Capece	Σ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Petrus Capece, capitaneus Corphiensis (1367), castellanus Parge (1411), *Πρακτικά Θ΄ Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου*, Θεσσαλονίκη 1988, 61-81.
ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Δεσπότης	Σ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Ο «δεσπότης Ρωμανίας» Φίλιππος και οι αξιώσεις των Ταραντίνων κυρίων της Κέρκυρας επί των ηπειρωτικών κτήσεων των Ορσίνι (1318-1331), *Βυζαντιακά* 12 (1992) 119-154.
ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Έγγραφα	Σ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ, Τρία κερκυραϊκά νοταριακά έγγραφα των ετών 1398-1458, *Εώα και Εσπέρια* 1 (1993) 9-44.
ASN	Archivio di Stato di Napoli.
ASV	Archivio di Stato di Venezia.
DEL GIUDICE, Famiglia	G. DEL GIUDICE, La famiglia di re Manfredi, *ASPN* 3 (1878) 3-8, 4 (1879) 35-110, 291-367, 5 (1880) 21-95, 262-323, 470-547.
GUILLAND, Institutions	R. GUILLAND, Recherches sur les Institutions Byzantines, 1, Berlin 1967.
ΙΑΚ	Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας.
ΚΑΠΑΔΟΧΟΣ, Ναοί	Δ. Χ. ΚΑΠΑΔΟΧΟΣ, Ναοί και μοναστήρια Κερκύρας - Παξών και Οθωνών στα μέσα του ΙΗ΄ αιώνα, Αθήνα 1994.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ	Γ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Το Βυζαντινό Κράτος, Α΄, Αθήνα 1985.
ΚΠΝ Φρούριο	Μ. ΚΑΜΟΝΑΧΟΥ - Ν. ΠΑΝΤΑΖΗ - Α. ΝΤΙΝΟΥ,Το παλαιό φρούριο της Κέρκυρας, Κέρκυρα 1994.
LEMERLE, Actes	P. LEMERLE, Trois actes du despot d' Épire Michel II concernant Corfou connus en traduction latine, *Ελληνικά*, παράρτημα. Προσφορά εις Στ. Κυριακίδην, Θεσσαλονίκη 1953, 405-426.
MM	F. MIKLOSICH - J. MÜLLER, Acta et diplomata medii aevi sacra et profana, 1-6, Vindobonae 1860-1890.
MUSTOXIDI, CC	A. MUSTOXIDI, Delle cose corciresi, Corfu 1848.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ	Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ιστορία της Εκκλησίας της Κερκύρας, Κέρκυρα 1920.
PLA	C. PERRAT - J. LONGNON, Actes relatifs a la principauté de Morée, 1289-1300, Paris 1967.
ΠΡΕΚΑ, Κέρκυρα	Κ. ΠΡΕΚΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ, Κέρκυρα. Από τη Ναυσικά στην Ευρώπη, Κέρκυρα 1994.
RA	R. FILANGIERI, I registri della Cancelleria Angioina ricostruiti da R. Filangieri con la collaborazione degli Archivisti Napoletani (1265-1290), 1-37, Napoli 1950-1987.
ΡΩΜΑΝΟΣ, Έργα	Ι. ΡΩΜΑΝΟΣ, Ιστορικά έργα. Επιμέλεια - Προλεγόμενα Κ. Δαφνής. *Κερκυραϊκά Χρονικά* 7 (1959).
SVORONOS, Privilèges.	N. SVORONOS, Les privilèges de l' église a l' époque des Comnénes: Un rescrit inédit de Manuel ler Comnéne, Variorum Reprints, London 1973, VII 325-391.
THIRIET, Sénat	F. THIRIET, Regestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie, 1 (1329-1399), 2 (1400-1430), Paris 1958-1959.
TRIANTAPHYLLOPULOS	D. TRIANTAPHYLLOPULOS. Kerkyra und die Ionische Inseln, *Reallexicon zur Byzantinischen Kunst,* VI 9 (1982) 1-64.
ΤΣΙΤΣΑΣ, Εκκλησία	Α. ΤΣΙΤΣΑΣ, Η Εκκλησία της Κερκύρας κατά την Λατινοκρατίαν (1267-1797), Κέρκυρα 1969.
ΦΡΑΝΤΖΗΣ	Γ. ΦΡΑΝΤΖΗΣ, Χρονικόν, Έκδ. V. Grecu, Georgios Sphrantzes, Τα καθ' εαυτόν 1401-1477, 1-147. In Anexa Pseudo-Phrantes: Macarii Melesseni, Chronicon 1258-1481, 149-591, Bucuresti 1966.
ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ, Ελλάς	Δ. ΖΑΚΥΘΥΝΟΣ, Η Βυζαντινή Ελλάς (392-1204), Αθήναι 1965.

SUMMARY

DOCUMENTS CONCERNING THE ECCLESIASTICAL ESTATES AT «PALEOPOLIS» IN CORFU (13th-15th cent.)

«Paleopolis» is a local name denoting the site of the ancient city of Corfu. After the administative centre of the island was transferred northwards during the Middle Ages, parts of Paleopolis became imperial estates («curatoria») donated some time later to the local Orthodox Church.

On the occasion of the publication of three documents (dated 1359, 1405 and 1432) concerning Paleopolis, the author deals with the subject of ecclesiastical estates in Corfu during the Late Middle Ages as well as with topographical and prosopographical issues of the local histoty.

SPYROS N. ASONITIS